

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Viktorie Kovářová

**Reflexe partnerství a mezigeneračních vztahů v migraci:
Příklad mladých lidí s vietnamským původem**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Dana Bittnerová, CSc.

Praha 2024

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

V Praze dne 2.5. 2024

.....

Viktorie Kovářová

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, paní PhDr. Daně Bittnerové CSc., za cenné rady, ochotu a trpělivost v procesu tvorby mé práce. Dále bych ráda poděkovala svým informátorům, kteří si našli čas a poskytli mi cenné informace a podíleli se tak na výzkumu.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá mladými lidmi s vietnamským původem v České republice a jejich vztahy s vietnamskými rodiči. Práce se zaměřuje na reflexi partnerských vztahů jako tématu, které je vyjednáváno v kontextu mezigenerační komunikace. Teoretickým východiskem pro práci jsou texty Peggy Levitt (2009) a Marie Seeberg a Elżbiety Goździak (2016). Tedy výchozím rámcem je, že potomci z rodin migrantů vyrůstají v transnacionálním poli, které je utvářeno věděním a sociálními sítěmi rodičů a jejich přeshraničními aktivitami, stejně jako životem v sociálním poli cílové země. Marie Seeberg a Elżbieta Goździak (2016) uvažují o sociální krajině, v níž mladí lidé s migračním původem vyrůstají a své životy směřují podle možností a příležitostí, které se před nimi otevírají. Cílem práce je tedy porozumět tomu, jak mladí lidé uvažují o vztahu se svými rodiči v kontextu minulých, stávajících a budoucích partnerství. V práci tedy provádím kvalitativní výzkum, jehož cílem je zjistit, jak mladí lidé vietnamského původu v České republice reflektují svůj vztah se svými vietnamskými rodiči v kontextu partnerských vztahů. V rámci sběru dat provádím narativní a polostrukturované rozhovory se sedmi aktéry.

Klíčová slova: migrace, mladí lidé s migračním původem, Vietnamci, partnerské vztahy, mezigenerační vztahy

Abstract

Bachelor thesis deals with young people of Vietnamese origin in the Czech Republic and their relationships with Vietnamese parents. The thesis focuses on reflection of partner relations as a topic that is negotiated in the context of intergenerational communication. The theoretical framework for the thesis are texts by Peggy Levitt (2009) and Maria Seeberg and Elżbieta Goździak (2016). Thus, the underlying framework is that offspring from migrant families grow up in a transnational field that is shaped by the knowledge and social networks of parents and their cross-border activities, as well as by life in the social field of the destination country. Marie Seeberg and Elżbieta Goździak (2016) reflect on the social landscape in which young people with a migrant background grow up and direct their lives according to the possibilities and opportunities open to them. The aim of this thesis is therefore to understand how young people think about their relationship with their parents in the context of past, current and future partnerships. Thus, in this thesis, I conduct qualitative research to explore how young people of Vietnamese origin in the Czech Republic reflect on their relationship with their Vietnamese parents in the context of their partnership relationships. As part of the data collection, I conduct narrative and semi-structured interviews with seven actors.

Key words: migration; young people with migrant background; Vietnamese; partner relations; intergenerational relationships

Obsah

Úvod.....	7
1 Teoretická část.....	9
1.1 Mladí lidé s migračním původem.....	9
1.2 Mezigenerační dynamika v rodinách s migrační zkušeností	11
1.2.1 Mezigenerační konflikt	12
1.3 Vyjednávání partnerských vztahů v rodině s migrační zkušeností	13
1.3.1 Domluvená partnerství v rámci diaspory	14
1.4 Vietnamská diaspora v České republice	14
1.4.1 Historie příchodu Vietnamců do České republiky	14
1.4.2 Migranti z Vietnamu v České republice	15
1.4.3 Mladí lidé s vietnamským původem v České republice.....	16
1.4.4 Výchova mladých lidí s vietnamským původem v České republice	17
1.4.5 Partnerské vztahy u mladých lidí s vietnamským původem v České republice	19
1.4.6 Vliv diaspor na vztahy v rodině.....	21
2 METODOLOGICKÁ ČÁST	21
2.1 Výzkumné otázky	21
2.2 Strategie výzkumu.....	22
2.3 Tvorba dat.....	22
2.4 Výzkumný vzorek a terén	23
2.4.1 Představení informátorů	24
2.4.2 Pozice ve výzkumu	24
2.4.3 Faktory ovlivňující výzkum	25
2.5 Analytický postup zpracování dat	25
2.6 Etika výzkumu	25
3 EMPIRICKÁ ČÁST	26
3.1 Vztah rodičů a dětí	27
3.1.1 Reflektovaná očekávání rodičů v dětství	27
3.1.2 Reflektovaná očekávání rodičů v dospělosti	30
3.1.3 Reflektovaná zkušenost výchovy.....	31
3.1.4 Reflexe dynamiky vztahu.....	36
3.2 Partnerské vztahy.....	40
3.2.1 Reflektovaná očekávání rodičů.....	40
3.2.2 Vlastní kritéria informátorů pro výběr partnera	43
3.2.3 Konflikty a shody v očekáváních rodičů a informátorů	43
3.2.4 Reflektovaná zkušenost s partnerskými vztahy	45
3.2.5 Reflexe vyjednávání partnerství s rodiči	47
3.3 Role diaspor a transnacionální rodiny ve vztazích s rodiči	50
Závěr	53
Použitá literatura a internetové zdroje	56

Úvod

Migrace se stala klíčovým aspektem v současné globální společnosti, ovlivňuje ekonomiky, společnosti a jedince po celém světě. Také území České republiky zažilo mnoho migračních vln, zejména po roce 1989, po pádu železné opony, kdy došlo k masovému přílivu migrantů spojenému s nově nabytou svobodou a ekonomickými příležitostmi. Migranti mimo jiné přijížděli za lepšími příležitostmi, než se jim dostávalo ve své zemi. Začali tedy na novém území budovat své kariéry a zakládat rodiny. V důsledku toho na území České republiky vyrůstaly jejich děti se specifickou zkušeností, která se zakládá na vyrůstání v rodině migrantů na straně jedné a vyrůstání v kontextech prostoru České republiky na straně druhé.

V bakalářské práci se tedy věnuji mladým lidem s migračním původem a jejich rodinnými a partnerskými vztahy. Tato zkušenost se v kontextu České republiky týká například vietnamské komunity, na kterou se v této práci zaměřuji. Dominantně mě zajímá vztah mezi generací rodičů a generací dětí, přičemž jde o generace, které vyrůstaly v odlišných sociokulturních a geografických kontextech. Dále jsem se rozhodla pro zkoumání partnerských vztahů mladých lidí s migračním původem a jejich vyjednávání v rámci rodiny. Zajímá mě reflexe vztahu rodič-potomek z pohledu mladých lidí, kteří vyrostli v rodinách migrantů, a tento problém reflexe zmíněného vztahu řeším na příkladu jejich zkušeností, na základě jejich vyprávění o partnerských vztazích.

Práce se tím pádem dotýká otázky: 1) konstruování mezigeneračních vztahů, 2) reflexe partnerských vztahů v kontextu lidí s migračním původem, kdy významnou roli v tomto tématu hraje otázka interetnických vztahů. V literatuře však téma interetnických partnerských vztahů u mladých lidí vietnamského původu v České republice není tolik probíráno, přitom je toto téma relevantní v rodinách migrantů, a „*přestože první generace vietnamských rodičů často protestuje proti smíšeným manželstvím, tak se taková manželství stávají v České republice více častá*“ (Lopatková a Formánková, 2022, s. 96).

Občané Vietnamu začali přicházet do prostoru České republiky ve 20. století a jejich počet se postupně zvyšuje. Na základě statistických údajů si Vietnamci od roku 1998 udržují pozici třetí největší skupiny cizinců v České republice (ČSÚ, 2024a). K roku 2022 je z celkového počtu cizinců v České republice (1 113 698) 66 297 osob s vietnamským státním občanstvím (ČSÚ, 2023b). Generace rodičů umisťuje své děti do vietnamské kultury,

neboť v České republice rodiče v mnohém pokračují ve svých životních stylech. Ale protože se v řadě ohledů tito rodiče vzdávají péče a podpory svých dětí – delegují tuto péči a podporu jiným institucím – dochází k tomu, že děti jsou socializovány do dvou prostorů, do prostoru Vietnamu i České republiky.

Téma mi je i osobně blízké, jelikož pocházím z Chebu, kde je po Praze nejvíce osob s vietnamským státním občanstvím v České republice (6 569 osob) (ČSÚ, 2023c). Vietnamci si v Chebu vybuodovali komunitu, do které jsem měla možnost několikrát nahlédnout. Tato zkušenost mi později pomohla ke zpracování mé bakalářské práce. Ve škole i mimo školu jsem trávila čas s generací mladých lidí s vietnamským původem, jejichž rodiče jsou prvními v rodině, kteří migrovali do České republiky, a právě na tyto mladé lidi se zaměřuji. Navíc mám ve vietnamské komunitě přátele a známé, které jsem pro svůj výzkum mohla kontaktovat. Cílem mé práce je tedy popis a interpretace toho, jak mladí lidé s migračním původem reflektují svůj vztah s rodiči a jak v rámci rodiny vyjednávají partnerské vztahy.

Hlavní výzkumnou otázku, na kterou jsem hledala při psaní bakalářské práce odpovědi, jsem formulovala následovně: *Jak reflektují mladí lidé s migračním původem svůj vztah s rodiči v kontextu volby partnera?*

Výzkumnou otázku jsem zodpověděla na základě dat, které vznikly z výpovědí narativních a polostrukturovaných rozhovorů se sedmi mladými lidmi vietnamského původu. Všem informátorům bylo kolem 22 let a jejich rodnou zemí i zemí jejich dospívání je Česká republika.

Práce je rozdělena na teoretickou, metodologickou a empirickou část. Cílem teoretické části je představit, jak je v literatuře pohlíženo na mladé lidi s migračním původem. Na základě teoretické literatury popisují, jak je chápána mezigenerační dynamika v rodinách migrantů, a jak jsou v rámci těchto rodin vyjednávány partnerské vztahy mladých lidí. Dále představuji vietnamskou komunitu v České republice, přičemž se soustředím na mladé lidi s vietnamským původem. V metodologické části popisují výzkumný proces. Uvádím zde výzkumné otázky a cíle výzkumu, tvorbu dat, také představuji svůj výzkumný vzorek a terén. Dále popisují analytický postup zpracování dat a etiku výzkumu. V empirické části prezentuji zanalyzovaná data z narativních a polostrukturovaných rozhovorů, kterými odpovídám na svou výzkumnou otázku.

1 Teoretická část

Teoretická část se skládá z představení relevantních konceptů a rámování tématu ve vztahu ke kontextové literatuře. V prvním bloku na úrovni teoretických konceptů se vyrovnávám se dvěma klíčovými tématy, a to s problematikou potomků z rodin migrantů a dále s jejich partnerskými vztahy. V zaměření na mladé lidi z rodin migrantů navazuji na literaturu Levitt (2009) a Seeberg a Goździak (2016). Rozvíjím zde téma mezigenerační dynamiky a vyjednávání partnerských vztahů v rámci rodin migrantů. Ve druhém bloku navazuji kontextovou literaturou, která představuje vietnamskou diasporu v České republice ve vztahu k mé oblasti zájmu. Pro lepší kontextové chápání proto představuji historii příjezdu vietnamských obyvatel na území České republiky a jejich život v nové zemi. Dále generaci rodičů, kteří migrovali z Vietnamu do České republiky, kde si založili rodiny a generaci jejich dětí, které se v České republice již narodily nebo zde alespoň vyrůstaly.

1.1 Mladí lidé s migračním původem

Pro začátek je nutné si vyjasnit označení pro děti migrantů. Ve většině literatury se setkáme s pojmenováním „*druhá generace migrantů*“, které ale není vždy vhodné, protože tento pojem mladé lidi uzavírá v kategorii migrantů navzdory tomu, že sebe jako migranty nevidí (Svobodová a Janská, 2016). Ve své práci proto budu používat označení mladí lidé s migračním původem, které se mi zdá vhodné, jelikož respektuje specifika jejich identity. O těchto lidech, kteří mají migrační původ, badatelé uvažují jako o jedincích, kteří byli vystaveni jiné zkušenosti v průběhu socializace. Když odborná literatura řeší otázku vyrůstání dětí v rodinách migrantů, dominantně ji zajímají procesy, které se odehrávají v kontextu zemí globálního severu. Mladí lidé s migračním původem mají specifickou zkušenost, protože vyrůstali v rámci různých sociálních, kulturních a geografických prostorech. Seeberg a Goździak (2016) přichází s metaforou, že prožívají „*dětství s výzvou*“ („*contested childhoods*“). Uvádějí, že jsou v rámci rodin tyto děti a mladí lidé vnímáni jako „*představitelé budoucnosti společností, do nichž oni či jejich rodiče migrovali, budoucnosti svých rodin, společností svého původu nebo svého vlastního současného a budoucího života jako autonomních, transnacionálních jedinců*“ (Tamtéž, s. 5).

Autorky Seeberg a Goździak (2016) pohlížejí na děti a mladé lidi s migračním původem jako na navigátory v rámci kulturního prostoru, navigátory „*mezi dvěma kulturami*“ (Tamtéž, s. 17). V textu se objevuje pojem sociální krajina, ve které jsou tito lidé

různě navigováni okolnostmi a příležitostmi, přičemž nemusí mít vždy stejnou zkušenost. Každý má své transnacionální sociální pole tvořené svými zájmy z odlišných zkušeností.

Pro mnohé vědce zabývající se migrací je pravděpodobné, že si kulturu a vazby ze země původu udrží jen rodiče-migranti a jejich děti se připojí spíše ke kultuře cílové země (Levitt, 2009). Levitt (2009) ovšem proti tomuto výroku argumentuje, že *„pokud děti vyrůstají v domácnostech a jsou součástí organizací, kde jsou v oběhu lidé, zboží, peníze, myšlenky a praktiky ze země původu jejich rodičů, jsou socializovány nejen do pravidel a institucí země, kde žijí, ale také do pravidel a institucí země, odkud jejich rodiny pocházejí“* (Tamtéž, s. 1226). Levitt (2009) uvažuje o těchto lidech v kontextu dnešní globální společnosti jako o lidech, kteří se pohybují v transnacionálním sociálním poli, v rámci něhož překračují hranice jedné země a ocitají se v síti sociálních vztahů, praktik a interakcí, která propojuje jednotlivce z různých míst s různými zkušenostmi, jež jim jsou užitečné v obou prostředích, nachází se ve stavu „mezi“. Rysst (2016) na příkladu mladých lidí s migračním původem v Norsku uvádí, že tito lidé *„musí vyjednávat kulturní hodnoty jejich rodičů a kulturní hodnoty norské společnosti“* (Tamtéž, s. 160), přičemž sami vnímají, nebo alespoň zažívají, svou odlišnost vůči ostatním jedincům, ať už v zemi cílové, kde vyrůstali nebo v zemi původu rodičů.

Levitt (2009) popisuje, jak se situace jedinců mění s migrací a jakým způsobem *„vyrůstání v transnacionálním sociálním poli formuje představy o genderu, generaci a morálce a rozšířeném repertoáru, ke kterému má přístup druhá generace“* (Tamtéž, s. 1231). V textu poté uvažuje o různých formách transnacionálního pobývání, které představují souhru rodinných vlivů i osobních motivací. Transnacionální identita dítěte může být ovlivňována jednáním rodičů pod tlakem prarodičů, kteří lpí na udržení kulturních praktik své země. Dále děti na sebe mohou přebírat různé role, které by v zemi původu zastávali rodiče. Další formou může být přílišné upínání se ke kulturním praktikám země původu z obavy ze ztráty svých kořenů, které vede jedince ke zkresleným představám o své zemi původu, jenž dotyčný dlouhou dobu nenavštívil. Mladí lidé s migračním původem se také často mohou cítit nepochopeni majoritní společností. Pro tyto osoby je proto jednoduché najít porozumění a bezpečný prostor ve skupině lidí, kteří s nimi sdílejí stejné zkušenosti. (Levitt, 2009)

1.2 Mezigenerační dynamika v rodinách s migrační zkušeností

„Mezigenerační dynamiky v rodinách přistěhovalců pomáhají formovat obrysy a trajektorie jednotlivých životů, a také ovlivňují jejich zapojení mimo hranice rodiny“ (Foner, 2009, s. 1).

Rodina hraje v životě dítěte migranta klíčovou roli. Život v rodině migrantů nevyvolává jen konflikty, ke kterým dochází při střetu představ rodičů a dětí o životě a kulturních praktikách v cílové zemi, ale také utváří silné vazby mezi členy rodiny, v rámci kterých dochází ke kompromisům, pochopení a pomoci (Foner, 2009). Zdůrazňována je transnacionální povaha vyjednávání těchto vztahů. Častá forma udržování rodinných vazeb je skrze finance. Rodiče posílají remitence¹ rodině do země původu, a zároveň vytváří materiální zázemí pro své děti v cílové zemi. Další formou udržování rodinných vazeb může být přizpůsobení se rodinným očekáváním, tedy respektování autority rodičů. Vztahy jsou také závislostmi v situaci migrace, kdy děti na sebe přebírají řadu rolí, které by v zemi původu zastávali rodiče. Svobodová a Janská (2016) v tomto směru hovoří o tom, že děti zprostředkovávají kontakt s kulturou původní země rodičů a majoritou. Jsou tedy překladatelé a zprostředkovatelé, přičemž vědí, že tato role je pro fungování rodiny důležitá a nemůžou se z ní vyvázat (Tamtéž). Mezigenerační vztahy v rodině jsou dynamické a musíme brát v potaz, že jsou v čase stále přetvářeny podle situací a věku, ve kterých se členové rodin nacházejí (Souralová, 2021).

„Vhodné generační vztahy jsou znovu vyjednávány přes hranice. Význam morálky je stále v procesu, je vyjednáván napříč prostorem, kde zahrnuje staré i nové aktéry a čerpá z různých scénářů a předpokladů z několika míst najednou.“ (Levitt, 2009, s. 1233)

Z hlediska otázky mezigeneračních vztahů si literatura všímá otázek odlišných zkušeností a odlišné participace na migračním projektu. Rodiče-migranti jeli do nové země již s tzv. migračním projektem, tedy s cílem intenzivně pracovat, vytvořit stabilní finanční zázemí pro svou rodinu a zajistit lepší budoucnost pro sebe i své děti (Souralová, 2014). Těchto možností by se totiž dětem v zemi původu nedostalo. Migrovali s vizí, že se jednoho dne vrátí do své země původu, které se museli vzdát. Za svou tvrdou práci pro blahobyt dětí rodiče po nich na oplátku vyžadují perfektní výsledky ve škole, titul a kariéru, která

¹ Remitence jsou peníze a zboží, které lidé v rámci migrace posílají své rodině do země původu, jelikož cítí povinnost finančně pomáhat svým příbuzným, které za sebou „zanechali“. (Espiritu, 2009)

je finančně zabezpečí. Tento migrační narativ mezi rodiči a dětmi vytváří pouto. Foner (2009), podobně i Suralová (2014) uvádějí, že vztah mezi generací dětí a generací rodičů je pevný, protože ho drží vděk dětí za to, že jejich rodiče obětovali svůj život pro jejich vzdělání a dobrou budoucnost.

1.2.1 Mezigenerační konflikt

Mezigenerační konflikt u rodin migrantů souvisí s tím, že děti vyrůstají v odlišném kulturním prostředí než jejich rodiče. Konflikt může nastat, když děti např. projevují méně respektu k rodičům a starším nebo jsou příliš nezávislé. Literatura si v této souvislosti všímá i tématu partnerských vztahů, kdy konflikt s rodiči mladých lidí s migračním původem může nastat v okamžiku, kdy tito mladí lidé chtějí navazovat partnerské vztahy.

Zda děti své rodiče respektují či nerespektují je vnímáno subjektivně. Rodiče shledávají projevem neúcty např. přílišnou nezávislost dítěte, kterou považují za zbytečnou a nechápou, proč se chce dítě od rodiny oddělit v tak mladém věku. Levitt² (2009) a Foner³ (2009) konstatují, že v mnoha rodinách s migrační zkušeností, které žijí v Americe, je prosazování nezávislosti a samostatnost rozhodování ze strany dětí rodiči vnímáno jako odmítání autority rodičů či odklon od kulturních norem původní země.

Zhou (2009) chápe mezigenerační konflikt u rodin migrantů jako kulturně rozdílný pohled na každodenní život mezi rodiči a dětmi. Na příkladu čínských imigračních rodin uvádí, že konflikt způsobuje typ výchovy rodičů, kdy po svých dětech rodiče požadují co nejlepší úspěch ve škole i kariéře. „Zhou popisuje čínskou imigrační rodinu jako tlakový hrnec, ve kterém jsou rodiče nároční a neústupní, pokud jde o vzdělávací výsledky svých dětí“ (Foner, 2009, s. 6). Dále se rodiče obávají, že jejich děti v rámci sekundární socializace ztratí původní kulturu, a tak na ně vyvíjejí tlak, aby se sice zapojovaly do majoritní společnosti, ale zároveň se chovaly podle norem původní země (Zhou, 2009).

Svobodová s Jánskou (2016) ovšem upozorňují, že nelze konflikty mezi dětmi a rodiči v rámci migrantské rodiny chápat jednoznačně ve smyslu post-migračních procesů, ve smyslu odlišné socializace. Podle autorek je třeba tento problém vnímat jako něco,

² Peggy Levitt (2009) dělala výzkum u Irů, Brazilců, Gudžarátců a Pákistánců, kteří žijí v Americe.

³ Nancy Foner (2009) napsala úvod „*Intergenerational Relations in Immigrant Families*“, kde odkazuje na výzkumy ostatních autorů z dalších kapitol. Tito autoři dělali výzkum u rodin migrantů z Číny, Filipín, Indie, Bangladéše, Sierra Leone, Dominikánské republiky, Guatemaly, Salvadoru a Mexika.

co se běžně odehrává mezi většinou dětí a jejich rodiči, a co je založeno na mezigenerační trhlíně, která může souviset s proměnou životního stylu, nikoli nutně s etnicitou či kulturou.

1.3 Vyjednávání partnerských vztahů v rodině s migrační zkušeností

Svobodová a Janská (2016), které dělaly výzkum ve vietnamské komunitě tvrdí, že v rodinách migrantů je časté, že členové rodiny projednávají a navigují utváření a udržování milostných vztahů svých dětí. Tato vyjednávání zahrnují zvažování různých faktorů, jako je např. kulturní identita, zvyky, jazyk, pověřivost nebo rodinná očekávání. Vyjednávání partnerských vztahů v rámci rodiny migrantů může být pro mladé lidi složitý proces, jelikož kultura, jazyk a zvyklosti nové země se vždy nemusí shodovat s vizemi jejich rodičů.

Vyrůstání v migraci v jiné zemi má důsledky v proměně životního stylu, v proměně hodnot, což mimo jiné může znamenat i proměnu preferencí při volbě manželského partnera. V kontextu života v cílové zemi to může znamenat nejen to, že si mladí lidé z rodin migrantů vybírají partnera v rámci diaspory, v rámci vrstevnických vztahů, ale jejich zkušenost často posiluje také uzavírání vztahů s lidmi z jiných zemí. Kosmopolitní identity, do kterých tyto lidé vrůstají, totiž podporují otevřenost ve vztahu k interetnickým sňatkům. (Morgensternová et al., 2011)

Vyjednávání partnerských vztahů může mít různé podoby. Ze strany rodičů je často vyvíjen tlak na to, koho si mají děti zvolit za svého partnera (Levitt 2009). Aby mladí lidé nepřišli do konfliktu s rodiči, mohou se jim přizpůsobit ve výběru svého partnera zohledněním jejich přání a preferencí (Foner, 2009). Tyto pevné názory a očekávání rodičů, jež jsou v dětech silně zakořeněny, mohou i nevědomě ovlivňovat kritéria, podle kterých lidé vybírají svého budoucího partnera (Svobodová a Janská, 2016). Svobodová a Janská (2016) ale na základě výpovědí mladých dívek vietnamského původu konstatují, že výběr partnera ovšem nemusí být závislý jen na hodnotách rodičů, ale „*může být ovlivněn okolnostmi, jako je například negativní zkušenost s českými chlapci*“ (Tamtéž, s. 129) v tom smyslu, že těmto chlapcům rodiče vštěpili hodnoty, které nekonvenují s hodnotami informátorek.

1.3.1 Domluvená partnerství v rámci diaspory

Specifickým tématem ve vyjednávání partnerských vztahů v rodině migrantů jsou interetnická partnerství a domluvená partnerství v rámci diaspory, při kterých je intervence rodičů klíčová. Levitt (2009) hovoří o tom, že migranti udržují transnacionální příbuzenské sítě, na kterých je závislá mimo jiné možnost sňatku dětí migrantů, kdy tyto sňatky v rámci transnacionálních sítí mohou mít podobu domluvených sňatků. Domluvené sňatky zůstávají běžnou praxí bez ohledu na různorodost příbuzenských struktur různých migračních skupin (Beck-Gernsheim, 2007). Prostřednictvím domluvených partnerství v rámci diaspory se zajišťuje zachování kulturní identity napříč generacemi a blahobyt obou rodin partnerů (Giguère et al., 2010). Rodiče svým dětem ale dovolují možnost výběru, kdy „domluveného“ partnera děti nemusí přijmout, což mladým lidem umožňuje vyjádřit své preference a zároveň respektovat kulturní tradice svých rodin (Foner, 2009). Může se také stát, že rodiče vysloveně svým dětem nezakážou partnera mimo svou komunitu, ale přesto očekávají, že je děti v jejich přání, vzít si někoho z komunity, vyslyší (Svobodová a Janská, 2016).

1.4 Vietnamská diaspora v České republice

1.4.1 Historie příchodu Vietnamců do České republiky

Příslušníci vietnamské národnosti v České republice žijí po desetiletí⁴. Podle Broučka (2003) je mezníkem vietnamské migrace na území České republiky (dříve ještě Československa) rok 1989, který odděluje dvě období rozdílných přístupů k migraci. Příjezd vietnamských občanů na území Československa před rokem 1989 rámovala socialistická pomoc Československa Vietnamu, který se potýkal s poválečnými potížemi. Byli to lidé, kteří přijížděli na dočasné pobyty za perspektivou zapojit se do československého hospodářství, tedy s myšlenkou, že se po pár letech vrátí do země původu. Režimy této migrace tedy nepředpokládaly trvalé usazení Vietnamců, a nepočítaly ani s tím, že by zde navazovali partnerské vztahy a měli děti. K usazování i zakládání rodin ovšem v některých případech docházelo. (Brouček, 2003)

Zásadní změna přišla po roce 1989, kdy migrace dostala povahu dlouhodobých pobytů. Na území Československa tehdy přijížděli hlavně muži s již získanou zkušeností z 80. let

⁴ První vlna vietnamského etnika přišla na území dnešní České republiky od roku 1956, „kdy po mezistátní dohodě přišli spíše jednotlivci a sto dětí postižených válkou“ (Brouček, 2003, s. 15).

nebo ti, kteří přijeli za svými známými, kteří tyto zkušenosti nabyli, a vytvořili zde společně zázemí pro své rodiny. Jejich rodiny později za muži přijížděly, tedy jejich ženy a případně děti, které byly narozeny ještě ve Vietnamu. Mnoho dětí vietnamských migrantů se ale narodilo až v České republice. (Brouček, 2003)

Přestože jsou Vietnamci na území dnešní České republiky přítomni již od 50. – 60. let, jejich děti přicházely nebo se zde rodily až v 90. letech a později⁵. Tito mladí lidé, kterým je dnes maximálně kolem 34 let, již postupně procházeli socializací na českých školách a celkově v českém prostoru.

1.4.2 Migranti z Vietnamu v České republice

Vietnamští migranti, kteří se v České republice usadili po roce 1989, jsou často pojmenováni jako první generace. „*První generací je myšlena skupina lidí, která jako první ve své rodině imigrovala*“ (Seeberg a Goździak, 2016, s. 9). V tomto případě jsou první generací Vietnamci, kteří se narodili ve Vietnamu, přijeli na území České republiky v dospělém věku a dlouhodobě se zde usadili. Mezi touto skupinou byli jedinci, kteří již měli zkušenost na českém území v pozici pracovních migrantů v socialistické ekonomice Československa, ale se změnou režimu se jim otevřela příležitost najít si niku v rámci místní ekonomiky, podařilo se jim zde etablovat a mít rodiny (Brouček, 2003).

Zprvu na naše území Vietnamci přijížděli jako studenti, učni nebo dělníci ve „*stavebnictví, strojírenství, metalurgii nebo spotřebním průmyslu*“ (Brouček, 2003, s. 15). Se změnou režimu byly ukončeny mezistátní smlouvy, přičemž většina Vietnamců odjela zpátky do Vietnamu, ale mnoho z nich se vrátilo či zůstalo na území dnešní České republiky za účelem podnikat (Martínková, 2006). Jestliže tedy chceme uvažovat o generaci rodičů dnešních mladých lidí s vietnamským původem, je třeba poznamenat, že část z nich měla již zkušenost se socialistickým Československem a část z nich přijížděla až v 90. letech. Tato generace rodičů se zapojila do české ekonomiky nejprve tím, že se věnovala stánkovému prodeji (Vasiljev, 2006). Poptávka po levném zboží byla velká nejen pro Čechy, ale také pro Němce, kteří si do Česka jezdili kupovat levný alkohol nebo cigarety (Freidingerová a Nováková, 2021). Postupně se ale jejich podnikání rozšiřovalo a díky své pracovitosti a podnikatelskému talentu se stali úspěšnými podnikateli (Kocourek a Pechová, 2006).

⁵ Mezi lety 1980 až 1995 se vietnamským imigrantům rodily děti, převážně tzv. jeden a půltá generace, které za nimi na území ČR přijely již v předškolním věku. Děti druhé generace narozené na území ČR se rodily později. (Freidingerová a Mai, 2018)

V České republice je plno vietnamských tržnic, které se rozrostly a staly se prosperujícími podniky, mezi tyto obchodní komplexy patří např. Sapa v Praze, Vinamo v Brně nebo Dragon v Chebu. Kromě podnikání se vietnamští migranti v České republice stále více uplatňují také jako odborníci či umělci, „a to hlavně díky rostoucímu požadavku na životní standard uvnitř komunity“ (Martínková, 2010, s. 21).

Literatura o těchto lidech mluví jako o generaci, která je buď integrovaná na úrovni strukturální (Hofírek a Nekorjak, 2009) nebo jako o generaci, která není integrovaná a zůstává v izolaci (Brouček, 2003). V každém případě to jsou lidé, kteří většinu svého času věnují ekonomickému zabezpečení migrace, jejich jazyková kompetence českého jazyka je malá, a pokud se k někomu vztahují, tak se vztahují k vietnamské diaspoře a žijí i v rámci transnacionálního sociálního pole (Nguyen, 2021). Rodiče se v rámci migračního projektu obětují pro své děti, aby jim zajistili co nejlepší život po dobu studia (Souralová, 2014). Tato oběť vyžaduje neustálou práci s minimální dovolenou, a tím pádem absenci ve výchově dětí. I tito rodiče mnohokrát počítají s tím, že až se jejich migrační plán naplní, budou se moci vrátit zpět do Vietnamu, kde stráví své stáří (Tamtéž).

1.4.3 Mladí lidé s vietnamským původem v České republice

Literatura⁶ potomky z rodin vietnamských migrantů často definuje jako „*druhou generaci vietnamských migrantů*“. Za druhou generaci jsou označováni ti, kteří se v České republice narodili nebo přijeli v dětském věku, znají náš jazyk a prošli českým vzdělávacím systémem (Svobodová a Janská, 2016, s. 122).

Tyto děti vietnamských migrantů hledají správné označení pro svou identitu, které by zohledňovalo jejich specifickou situaci vyrůstání v prostředí evropské, kulturně a fenotypem stále ještě poměrně homogenní země. V České republice si tato generace mladých lidí začala říkat „*banánové děti*“ (Lopatková a Formánková, 2022). V tomto označení tak vyjadřují svůj identitní postoj v tom smyslu, že viditelnými znaky odkazují k vietnamskému původu, zatímco hodnotami a životním stylem se naopak vážou k České republice. Banán je totiž zvenku žlutý a zevnitř bílý, což platí i u těchto lidí, kteří jsou z venku žlutí – vietnamští, ale zevnitř bílí – kulturou čeští (Tamtéž). Pokud jde o druhou generaci Vietnamců v ČR, budu je ve zbytku textu označovat jako lidi s vietnamským původem.

⁶ Např. Souralová, 2021

Počet osob v České republice, které bychom mohli označit jako mladí lidé s vietnamským původem, není ve statistikách k dispozici. Existují statistiky, které hovoří o počtu žáků cizinců s vietnamským občanstvím na středních a vysokých školách, z čehož si lze udělat představu o tom, kolik jich v České republice přibližně žije. Například na střední školy v akademickém roce 2022/23 docházelo 1 892 žáků vietnamské státní příslušnosti (ČSÚ, 2023a) a na vysoké školy jich v roce 2022 docházelo 486 (ČSÚ, 2024b). Ze statistik vyplývá, že tito mladí lidé na území České republiky stále žijí, což představuje, že problematika mladých lidí s vietnamským původem je v České republice relevantním tématem.

Mladí lidé s vietnamským původem se pohybují minimálně v rámci dvou sociokulturně a geograficky odlišných prostředích, do kterých jsou zapojováni již od mala. Dochází u nich totiž k procesu integrace do české společnosti prostřednictvím českých chův a školním systémem, zatímco si zároveň zachovávají svou vietnamskou kulturu skrze rodiče. Na školách se tito mladí lidé učí česky a jsou v kontaktu s českými vrstevníky. V domácnostech jim naopak rodiče vštěpují vietnamské vzorce chování (Svobodová a Janská, 2016).

1.4.4 Výchova mladých lidí s vietnamským původem v České republice

Výchova v rodinách je založena na předávání hodnot, norem a postojů generace rodičů na generaci dětí. Jak uvádí Freidingerová a Mai (2018), v kontextu výchovy mladých lidí z vietnamských rodin byla transmise kulturních hodnot ovlivněna: 1) přenecháním dětí chůvám do péče, 2) silnou podporou sekundární socializace dětí ve školách, kde mluví česky a jsou v kontaktu s českými vrstevníky.

Výchova byla spojena s tím, že prioritou vietnamských rodičů bylo zabezpečit rodinu, vytvořit ekonomické zázemí pro děti, případně vytvořit takové rezervy, které by mohly pomoci lidem v zemi původu (Lopatková a Formánková, 2022). Z toho důvodu svoji reprodukční práci museli uzpůsobit a v 90. letech nebylo neobvyklé, že péči o dítě delegovali lidem z majority – českým chůvám. Děti s chůvami trávily většinu času a vyrůstaly po jejich boku, vytvořily si k nim dokonce takové pouto, že je začaly považovat za svou druhou rodinu a nazývat je tetami či babičkami (Souralová, 2021).

Souralová (2014) ve své studii vysvětluje, že *„najímaní chův není chápáno primárně jako integrační strategie, ale jako odpověď na post-migrační rodinnou*

situaci“ (Tamtéž, s. 78), kdy se objevuje absence příbuzných, především babiček. Chůva není jen obyčejnou výpomocí pro vietnamské rodiny v České republice, ale je náhradou za biologickou babičku, která by se podle tradičního modelu péče starala o svá vnoučata. Rodiče chůvám jen přenechali péči za předpokladu, že děti budou najedené a v bezpečí, avšak vedlejším efektem bylo, že se děti socializovaly do české kultury skrze české rodiny (Freidingerová a Nováková, 2021).

Vietnamští rodiče bývají v České republice pracovně vytíženi, a tak *„nestíhají vštípit svým dětem tradiční hodnoty a vzorce chování, které pak přesto po dětech velmi často intenzivně vyžadují“* (Kocourek a Pechová, 2006, s. 161). Tato očekávání rodiče u dětí vztahují především k akademickému prostředí, kde u svých dětí chtějí vidět perfektní výkon. Aby rodiče podpořili lepší výsledky dětí ve škole, financují jim doučování, která jsou mezi dětmi a mladými lidmi vietnamského původu populární. *„Doučování má vedle vzdělávacího cíle i funkci jakéhosi „hlídání“ malých dětí, na něž by jinak musel dohlížet dospělý místo toho, aby pracoval“* (Freidingerová, 2014, s. 87). Zhou (2009) tvrdí, že rodiče od svých dětí očekávají osvojení těchto tradičních hodnot a vzorců chování navzdory tomu, že děti prošly specifickou socializací – v tomto případě jejich zkušenost byla ovlivněná českými rodinami a českými školami.

Lopatková a Formánková (2022) popisují ve svém výzkumu facebookové komunity, která vytváří prostor pro mladé vietnamské migranty, tři hlavní příčiny mezigeneračního konfliktu v rodinách s vietnamským původem v České republice: 1) děti nenaplnující očekávání svých rodičů, 2) kulturní či jazyková bariéra, 3) hodnota rodinných vazeb.

Nenaplnování očekávání rodičů je spojeno s příliš vysokými nároky a přísnými pravidly, které rodiče dětem nastavují. Někteří vietnamští rodiče se stále řídí vietnamskými tradičními hodnotami a vzorci chování, které vycházejí z konfuciánského myšlení (Vasiljev, 1999). Konfucianismus vyzdvihuje hodnoty jako poslušnost, úctu k rodičům a starším, slušnost, ukázněnost, pracovitost, které jsou považovány za základ rodinné harmonie. *„Žijícím i zemřelým rodičům musí synové a dcery působit radost tím, že žijí podle jejich představ a přání, přičiňují se o dobrou pověst rodiny a pečují o své zdraví“* (Vasiljev, 1999, s. 158). Pokud tato přání nejsou naplněna, dochází ke zmíněnému mezigeneračnímu konfliktu. Rodiče mají často toto učení v sobě silně zakořeněné a své děti pečlivě sledují, zda jejich normy dodržují. Kladou důraz na jejich kvalitní vzdělání, výběr partnera a co nejlépe finančně ohodnocené zaměstnání (Lopatková a Formánková, 2022).

„Ve vietnamských rodinách není zvykem řešit například intimní vztahové záležitosti nebo city a emoce“ (Freidingerová, 2014, s. 65). Rodiče ke svým dětem nejsou dostatečně empatictí, jsou chladní a přísní, což u jejich dětí vzbuzuje spíše tíhnutí k české společnosti, kde u svých českých vrstevníků vidí vřelejší vztah s rodiči, nepříliš striktní výchovu a celkově volnost, po které touží (Lopatková a Formánková, 2022).

Jazyková bariéra spočívá v tom, že děti neumí dostatečně vietnamsky jako jejich rodiče, jelikož je jejich jazyková kompetence omezena na jednoduché věty. Zároveň vietnamští rodiče nejsou schopni mluvit plynule česky, proto se zde objevuje neschopnost komunikovat. Jazyková bariéra se objevuje v důsledku málo tráveného času rodičů s dětmi. Tyto děti nevyrostaly v diaspoře, ale v české společnosti u české chůvy, protože jim rodiče nezajistili jiného vychovatele, který by vietnamsky hovořil, a tak se vietnamský jazyk aktivně neučily (Souralová, 2021). Neschopnost komunikovat ovšem neodděluje děti jen od rodičů, ale také od zbytku vietnamské rodiny, které se může zdát, že dítě „ztratilo své kořeny“ – dítě se může stát i terčem vtipů kvůli neznalosti vietnamštiny (Lopatková a Formánková, 2022, s. 94).

Přestože děti mají jazykové bariéry, tak jednoznačně tvrdí, že je pro ně rodina důležitá a o rodiče se vždy postarají. Je zde silné pouto postavené na vděčnosti za akt migrace (Souralová, 2014). Protože vietnamští rodiče mají silné vazby ke své zemi původu, je pro ně důležité udržovat svou původní kulturu a svým dětem předávat hodnoty rodinných vazeb (Lopatková a Formánková, 2022). Rodiče často rozhodují, nebo se alespoň snaží poradit, o výběru partnera svých dětí s cílem udržet tyto rodinné vazby i po další generace tím, že si pro své děti přejí člověka se stejným původem. Někteří mladí lidé si ale navzdory těmto přáním rodičů vybírají partnera odlišného jejich představám, což může mezi nimi a rodiči způsobit konflikt (Tamtéž).

1.4.5 Partnerské vztahy u mladých lidí s vietnamským původem v České republice

Výběr partnera a samo partnerství může pro mladé lidi vietnamského původu představovat značnou výzvu. Protože je vietnamskými rodiči upřednostňováno vzdělání, mohou partnerské vztahy svých dětí vidět jako rozptýlení od studia a ohrožení jejich profesních cílů, tudíž tyto vztahy po dobu studia často nepodporují (Lau et al., 2009). Přestože si pro své dítě před dokončením studia partnera nepřejí, tak kritéria pro volbu

partnera mají. Podle literatury do výběru partnera vstupuje – etnicita, status daný vzděláním a pověrečnost.

Konflikt mezi vietnamskými rodiči a jejich dětmi často nastává ve chvíli, kdy si dítě najde etnicky odlišného partnera či partnerku. Ve výzkumu Lopatkové a Formánkové (2022) mladí lidé vietnamského původu vypovídají, že na ně rodiče vyvíjejí tlak, aby utvořili partnerský vztah se členem vietnamské diaspory a radí jim neprohlubovat partnerské vztahy s Čechy, protože s nimi nesdílí stejné hodnoty. Pro vietnamské rodiče je totiž důležité udržovat vazby s vietnamskou kulturou. Jejich preferencí tedy je, aby si jejich děti vybíraly partnery vietnamského původu, a tím si udržely vietnamské kulturní dědictví. Partnerství rodiče vnímají jako příležitost k zachování své vietnamské kulturní identity a zajištění vietnamských vazeb pro budoucí generace. (Lopatková a Formánková, 2022)

Dalším kritériem při vyjednávání partnerských vztahů mezi vietnamskými rodiči a jejich dětmi je důraz kladený ze strany rodičů na ekonomické pozadí a dosažené vzdělání potenciálního partnera dítěte. Toto kritérium se týká nejen partnera jiné etnicity, ale i partnera z vietnamské komunity. *„Někteří rodiče (zejména ti, kteří přišli až od konce 90. let) jsou toho názoru, že vzdělaný člověk si nemůže s nevzdělaným rozumět, a proto nepodporují (nebo dokonce zakazují) sňatky mezi lidmi s různou výší vzdělání“* (Freidingerová, 2014, s. 65). (Freidingerová, 2014)

Lopatková s Formánkovou (2022) zmiňují také náboženské vyznání a pověřivost rodičů, které při volbě partnera mohou hrát roli. Jelikož rodiče chtějí, aby partner byl co nejvíce kompatibilní pro jejich dítě, spoléhají i na horoskopy a další znamení. Pokud partner nevyhovuje rodičům např. právě podle horoskopu, je zde problém, aby ho rodiče uznali, i když má všechny hodnoty, které by jinak rodiče akceptovali (Tamtéž).

Otázka výběru partnera se samozřejmě liší u každého jednotlivce, např. Svobodová a Janská (2016) konstatují, že při výběru partnera vždy nemusí dojít ke střetu názorů a očekávání dětí a jejich rodičů, nicméně, jak citují informatorku: i děti zohledňují *„kulturu, mentalitu a běžné zkušenosti z dospívání, které představují důležité faktory „úspěchu“ každého vztahu“* (Tamtéž, s. 129). Autorka tohoto výroku se tedy neřídí podle rodičů, ale podle svých kritérií, která sice nevylučují českého partnera, ale mohou se přibližovat spíše hodnotám partnera vietnamského.

1.4.6 Vliv diaspory na vztahy v rodině

Pro Vietnamce je velmi důležitá rodina a rodinné vazby, které v rámci komunity v České republice pomáhají především nově příchozím s obchodem a adaptací na nové prostředí (Freidingerová, 2014). Vietnamské rodiny v kontextu České republiky nežijí jen v izolaci nukleárních rodin, ale jsou součástí vietnamské diaspory, která je provázána přátelskými, ale i ekonomickými vztahy (Svobodová a Janská, 2016). „Členství v pevně spjatých etnických komunitách v hostitelské zemi zapojuje děti do silných často ochranných sociálních sítí, které vytvářejí příležitosti i povinnosti“ (Levitt, 2009, s. 1226).

Vietnamská diaspora v České republice se aktivně zapojuje do komunitní péče a poskytuje vzájemnou podporu rodin. Jelikož tato péče přesahuje rámec nukleární rodiny, má tak jednání jedinců větší dopad na celou vietnamskou komunitu. Úspěchy dětí v komunitě jsou vnímány jako odraz kolektivních hodnot a aspirací. Děti v komunitách proto bývají neustále sledovány a hodnoceny i mimo svou domácnost (Levitt, 2009). Komunita takto může posuzovat a sledovat, zda jedinec zůstává či nezůstává součástí vietnamské diaspory. Diaspora je tedy institucí, která dohlíží na to, jak mají rodinné vztahy vypadat. Prostřednictvím úspěchů a vzorného chování dětí může být vyjednávána prestiž v rámci vietnamské diaspory, a navíc tak může být potvrzeno „*dobré rodičovství*“ (Souralová, 2014, s. 92). Toto vyjednávání prestiže se ukazuje především skrze dobré výsledky dětí ve škole, jelikož vzdělání je podle rodičů prvním krokem k úspěchu dětí a úspěchu rodičovského migračního plánu (Souralová, 2021).

Přestože je vyjednávání volby partnera a samotný partner mladých lidí s migračním původem podle literatury důležitým tématem, nenalezla jsem překvapivě text, který by se týkal dohledu diaspory na partnerské vztahy mladých lidí s vietnamským původem.

2 METODOLOGICKÁ ČÁST

2.1 Výzkumné otázky

Ve svém výzkumu se zajímám o mezigenerační vztahy v rodinách s migrační zkušeností. Konkrétně tuto otázku řeším na lidech, kteří jsou spojeni s vietnamskou migrací do České republiky. Zajímá mě reflexe vztahu s rodiči, tzn. jak je tento vztah chápán a vyjednáván ze strany mladých lidí s migračním původem. Téma zužuji a řeším ho na příkladu vyjednávání partnerských vztahů. Zajímá mě tedy, jak mladí lidé uvažují o svých partnerských vztazích, jaká očekávání ve vztahu k partnerským vztahům mají, a jak

tato očekávání korespondují s očekáváními jejich rodičů. Proto hlavní výzkumná otázka mého výzkumu zní – *Jak mladí lidé s migračním původem reflektují svůj vztah s rodiči v kontextu volby partnera?*

Tuto základní otázku řeším skrze dílčí výzkumné otázky:

1. Jak mladí lidé reflektují svou výchovu, a tedy utváření jejich vztahu k rodičům?
2. Jak reflektují očekávání svých rodičů ve vztahu k volbě partnera?
3. Jaká jsou jejich vlastní očekávání a kritéria ve vztahu k volbě partnera?
4. Jak reflektují své osobní zkušenosti s partnerským životem a způsoby vyjednávání jejich představy o partnerském životě se svými rodiči?

2.2 Strategie výzkumu

Pro svůj výzkum jsem si zvolila kvalitativní přístup. „*Kvalitativní výzkum se snaží porozumět světu a toto porozumění zprostředkovat, většinou, byť ne výhradně, prostřednictvím textu*“ (Novotná et al. 2019, s. 260). Mým cílem bylo tedy porozumět výpovědím informátorů a dále tyto výpovědi interpretovat. Zajímaly mě reflexe mladých lidí – jejich pocity a názory. Nejde zde tedy tolik o kvantitu, ale kvalitu a jedinečnost výpovědí jednotlivců.

2.3 Tvorba dat

Svá data jsem získala na základě rozhovorů. Použila jsem dva typy rozhovorů – narativní a polostrukturovaný.

Začala jsem narativním rozhovorem, aby informátoři mohli volně mluvit o všem, co je napadne, přičemž jsem ze začátku položila zastřešující otázku – *Vyprávěj mi o svém životě a svých láskách od dětství do současnosti* – která mi poskytla hlubší porozumění mezigeneračním vztahům mezi mladými lidmi a jejich vietnamskými rodiči v České republice. Protože většina narativních výpovědí byla stručná, přesunula jsem se k polostrukturovanému rozhovoru.

Polostrukturovaný rozhovor mou dominantní technikou tvorby dat. Doptávala jsem se při něm na případné konkrétní situace, které nebyly zmíněny v narativním rozhovoru,

ale byly by vhodné k zodpovězení výzkumné otázky. Otázky k polostrukturovanému rozhovoru jsem měla již předem připravené pro případ, kdyby právě někdo z informátorů v narativním rozhovoru nedokázal souvisle a detailněji vyprávět.

Cílem výzkumu bylo vytvořit data, která by odpověděla na otázku, jak je reflektován vztah mezi dětmi a rodiči v rodině s migračním původem. Toto téma práce promýšlím v kontextu tématu výběru partnera, resp. partnerství. To, co mne tedy zajímá, je na příkladu reflexe vztahu rodičů k výběru partnera a podoby partnerství a manželství další generace (potomků) ukázat, jak jsou vnímány a vyjednávány priority, jak je vyjednáván smír mezi očekáváním rodičů a dětí a jak je vyjednáván vztah a závazek vůči rodičům.

Rozhovory jsem vedla v přátelském duchu ve volné chvíli účastníků rozhovorů. Rozhovory probíhaly osobně eye-to-eye či přes videohovor, pokud někdo z účastníků bydlel v jiném městě či státě. Rozhovory se převážně odehrávaly v pohodlí domova, ať už mého či informátorova, bez působení jiných osob. V jednom případě jsme kvůli nedostupnosti domova museli s informátorem zvolit prostory kavárny. Preferovala jsem rozhovory o samotě, neboť se jedná o soukromé informace a pro někoho choulostivé, proto jsem chtěla, aby se informátoři cítili co nejlépe. Přerušování nebyla častá, nastala jen např. mezi narativním a polostrukturovaným rozhovorem, jako krátká přestávka na toaletu či občerstvení.

Uvolněná atmosféra umožnila rozvinout spontánní diskuse, které se odvíjely od neočekávaných odboček. Při polostrukturovaném rozhovoru jsem totiž po odpovědi informátora navázala krátkou přátelskou konverzaci v podobě mé reakce na informátorovu odpověď, čímž jsem ho více rozmluvila a dozvěděla se i něco nového, na co bych se nezeptala, či mi informátor ani nesdělil.

2.4 Výzkumný vzorek a terén

Rozhovory jsem vedla se sedmi mladými lidmi vietnamského původu. Informátoři byli vybíráni účelově, přičemž jsem zohledňovala tři základní kritéria:

1. Vietnamský původ – oba jejich rodiče přišli do České republiky jako migranti z Vietnamu, tzn. lidé, kteří nevyrostali ve smíšené rodině.
2. Vyrůstání v České republice – informátoři museli být narozeni v České republice nebo prožít většinu svého dětství v České republice, tedy od dětského věku do tří let před nástupem do mateřské školy.

3. Vyrůstání v úplné rodině.

Okrajově jsem zahrнула také čtvrté kritérium, které ale nebylo podmínkou:

4. Zkušenost s partnerským vztahem vyjednávaným v rámci rodiny s migračním původem – zde bylo výhodou, když vzorek měl zkušenost s (interetnickým) partnerským vztahem a s představením svého partnera své vietnamské rodině.

2.4.1 Představení informátorů

1. Linh – žena, 21 let, narozena v okresním městě do 50 000 obyvatel, studentka vysoké školy v České republice.
2. Anh – žena, 20 let, narozena v okresním městě do 50 000 obyvatel, studentka vysoké školy v České republice.
3. Ly – žena, 22 let, narozena v okresním městě do 50 000 obyvatel, studentka vysoké školy v České republice.
4. Nam – muž, 23 let, narozen v okresním městě do 50 000 obyvatel, student vysoké školy ve Finsku.
5. Hai – muž, 23 let, narozen v okresním městě do 50 000 obyvatel, student vysoké školy v České republice.
6. Duc – muž, 22 let, narozen v okresním městě do 50 000 obyvatel, student vysoké školy v Dánsku.
7. Son – muž, 23 let, narozen v okresním městě do 50 000 obyvatel, v zaměstnání v Německu.

2.4.2 Pozice ve výzkumu

Pro informátory jsem byla výzkumnicí, ale zároveň i blízkou osobou. Většina jsou moji blízcí přátelé, se kterými jsem vyrůstala a v minulosti jsem několikrát měla možnost nahlédnout do jejich domácností.

Skutečnost, že jsem informátory znala osobně, hodnotím spíše jako pozitivní, jelikož mi byli ochotni sdělit věci, které by cizímu člověku nejspíše nesdělili. Díky dlouholetému přátelství jsem tak měla možnost ponořit se hlouběji do osobnějších témat, aniž by se informátoři cítili nekomfortně a rozhovory díky tomu velmi dobře plynuly.

2.4.3 Faktory ovlivňující výzkum

Rozhovory s informátory, kteří jsou mými přáteli však představovaly i výzvu. Známost mezi námi často v informátorech vzbuzovala dojem, že o spoustě věcech z jejich života vím, a tudíž některé odpovědi nemusí rozvíjet. Proto se mi často stávalo, že jsem je musela vybízet k vysvětlení některých zmíněných pojmů či událostí a k vysvětlení toho, jak se vztahují k mé otázce, aby pro mou osobu v pozici výzkumníka či pro ostatní čtenáře byla odpověď smysluplná a kontextově zařaditelná.

Dále jsem díky blízkému vztahu s informátory věděla o traumatizujících zkušenostech, na které jsem se ve výzkumu neptala, pokud je informátoři sami nezmínili. Většina těchto zkušeností ale byla informátory tematizována, a proto jsem některé tyto informace do svého výzkumu zahrнула, neboť byly stěžejními v tématu vývoje vztahu mezi nimi a rodiči (např. rodič ve vazbě, duševní porucha).

2.5 Analytický postup zpracování dat

Během svého výzkumu jsem využívala dvou forem zaznamenání odpovědí. Pro lepší zpracování dat a zachycení všech detailů z výpovědí jsem data z rozhovorů se svolením informátorů nahrávala do telefonu přes diktafon. Současně jsem si během rozhovoru zapisovala do poznámek v notebooku stručné poznámky, abych si zapamatovala klíčové body a své postřehy při výpovědích informátorů. Následně jsem ve stejný den rozhovoru nahrávky doslovně přepsala. V empirické části jsem se rozhodla výpovědi psát v doslovném znění, abych zachytila autenticitu odpovědí informátorů. Tudíž se v citacích mohou objevovat nespisovné výrazy či slovní vycpávky.

Při zpracování dat jsem využila procesu segmentace a kódování. Systematicky jsem četla rozhovory, nacházela a označovala úryvky (segmenty) výpovědí, ke kterým jsem přiřazovala kódy. Jednotlivé kódy jsem poté dávala dohromady, hledala vztahy mezi nimi a vytvářela kategorie k opakujícím se tématům. Z těchto kategorií jsem poté utvořila kapitoly ke své empirické části.

2.6 Etika výzkumu

Informátory jsem před začátkem rozhovorů seznámila s tématem výzkumu a informovala je o průběhu jednotlivých rozhovorů. Seznámení byli také se svým právem kdykoliv ukončit rozhovor nebo neodpovídat na otázku, pokud se nebudou cítit bezpečně

či komfortně při sdělování určitých informací. Informátory jsem dále požádala o svolení k nahrávání rozhovorů diktafonem a psaním poznámek do notebooku během rozhovorů. Všichni informátoři mi dali ústní souhlas.

Informátory jsem ujistila, že jejich jména budou anonymizovaná a jejich soukromé údaje nebudu nikde sdělovat. Z důvodu ochrany osobních údajů jsem ve výzkumu anonymizovala města, ve kterých informátoři vyrůstali a pravá jména informátorů jsem nahradila přezdívkami.

3 EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část práce je založena na narativních a polostrukturovaných rozhovorech, ze kterých jsem provedla analýzu. Na základě analýzy jsem utvořila kategorie, které mi sloužily jako základ k zodpovězení výzkumné otázky: „*Jak mladí lidé s migračním původem reflektují svůj vztah s rodiči v kontextu volby partnera?*“. Moji informátoři tedy reflektují své partnerské vztahy a výpovědi o svých partnerských vztazích vyjadřují své postoje ke generaci rodičů.

Podle vytvořených kategorií jsem pojmenovala tři hlavní kapitoly své empirické části: 1) vztah rodičů a dětí, 2) partnerské vztahy, 3) role diaspor a transnacionální rodiny ve vztazích s rodiči. Soustředím se tedy nejprve na vztah rodičů a dětí jako takový. V této problematice byl stěžejní narativní rozhovor, při kterém informátoři nejvíce tematizovali svůj vztah s rodiči. Při tématu partnerských vztahů mi naopak nejvíce informací poskytly výpovědi z polostrukturovaného rozhovoru. V rámci tohoto tématu se skrze jejich reflexi partnerských vztahů ukazovaly momenty shodných a odlišných názorů v rámci generace rodičů na straně jedné a na straně druhé mladí lidé reflektovali skrze partnerské vztahy dynamiku vztahu s rodiči. Vztah s rodiči se tedy proměnil s ohledem na životní etapu mladých lidí. V závěru se poté soustředím na roli diaspor a rodiny ve Vietnamu, které byly v rozhovorech nejčastěji zmiňovány jako kontrolující či ovlivňující názory rodičů informátorů.

Závěry, které v práci předkládám, jsou shrnutím mnou získaných dat z rozhovorů, které se vztahují jen k mým informátorům, tedy k lidem, kteří vyrůstali v malém městě v České republice, dochází na vysoké školy nebo mají dobře finančně ohodnocenou práci a pocházejí z dobře finančně zabezpečené rodiny.

3.1 Vztah rodičů a dětí

Podle výpovědí informátorů jejich vztah s rodiči často prošel podobným vývojem. Informátoři reflektují, že v dětství s rodiči neměli téměř žádný vztah, jelikož rodiče v jejich dětství nebyli příliš přítomni, a péči, kterou rodiče měli vykonávat, asociují s českými chůvami, někdy i s jejich manželi. Přestože v dětství informátorů byli jejich rodiče nepřítomni, informátoři zdůrazňují, že na ně byl ze strany rodičů vyvíjen tlak, a proto museli vykonávat určité povinnosti, které jim byly rodiči uděleny. Vztah rodičů a dětí tedy interpretují jako záležitost naplňování očekávání ze strany rodičů. Informátoři reflektovali, že se jejich vztah s rodiči proměňoval. Informátoři vyprávěli, že v dětství měli bližší vztah se svými chůvami či sourozenci, kteří se o ně starali. Z výpovědí vyplývá, že se v dospělosti jejich vztah s rodiči v mnoha případech zlepšil, což podle informátorů bylo způsobeno především prostorovou distancí od rodičů.

3.1.1 Reflektovaná očekávání rodičů v dětství

V rozhovorech se jako hlavní téma vztahu informátorů s rodiči objevoval tlak rodičů na perfektní výkon informátorů v jejich dětství. Aspirace rodičů se z velké části týkaly studijních úspěchů, jež jsou pro rodiče velmi důležité. V konfuciánském myšlení, které Vietnamci stále následují, je totiž v životě člověka důležité neustálé vychovávání a zdokonalování. Důraz byl kladen na aktivní myšlení a memorování, což u lidí z Vietnamu přetrvává dodnes (Phung, 2008). Zároveň „dosažené vzdělání dítěte silně posiluje prestiž celé rodiny“ (Phung, 2008, s. 138), proto se rodiče mé informátory snažili navést k co nejlepšímu vzdělání.

„Když jsem byla ve školce, tak mě mamka poslala do školy v pěti letech. Ty nemůžeš jako takhle dřív že jo, ale ona mamka zaslala nějakou žádost, že jako podle ní bych to dala.“ – Linh

Významným pro vietnamské rodiče v České republice se stalo studium na gymnáziu. Gymnázium rodiče považují za cestu k lepšímu vzdělání a celkově k lepším životním příležitostem, a proto informátoři reflektovali, že je rodiče na tuto školu často připravovali již od mladého věku.

„Nejdřív jsem byl v [jméno města] jeden rok na gymplu, ale pak jsem přestoupil z důvodu, že se měla zavírat ta škola, tak mě rodiče poslali do [jméno města] na gympl. (...) To rodiče brali jako dobrou budoucnost.“ – Nam

Linh vypovídá, že přestože jí rodiče nedoučovali, přípravu jí sama matka zprostředkovala doučováním u někoho jiného: *„V osmi letech jsem začala chodit na doučování. Začala jsem chodit na matiku, češtinu a všeobecný, aby mě mamka připravila na ten gympl.“ – Linh*

Duc navíc reflektoval, že jeho rodiče kopírovali vzdělávací strategie dalších rodičů a podle toho se tedy rozhodli ho na víceleté gymnázium přihlásit. V preferenci studia na gymnáziu proto může hrát roli také vzor a zkušenost ostatních rodičů s docházením jejich dětí na tento typ školy.

„V pátý třídě jsem se hlásil na gympl, to byla jediná nějak možnost, kam pak pokračovat. Už jsem tam měl dvě ségry, i všichni starší bratrance a sestřenice tam už chodili a všechny vietnamský děti, co jsem nějak znal. Takže rodiče pak i chtěli, abych šel taky na ten gympl.“ – Duc

Informátoři popisovali, že očekávání rodičů ohledně podání perfektního výkonu bylo úzce spojeno s docházením na kroužky či doučování, které rodiče považovali za nezbytný doplněk vzdělávání. Účast na těchto mimoškolních aktivitách informátoři většinou reflektovali jako iniciativu zejména rodičů.

„Chodil jsem chvíli na doučování, když jsem byl na gymplu. Chtěli to rodiče hlavně, já jsem nechtěl, ale aspoň jsem se něco naučil.“ – Hai

„Mamka mě přihlásila na všechny ty kroužky. (...) Chodila jsem na klavír, na zpěv, na balet, na výtvarku, keramiku a na nauku taky. Od 6 let jsem chodila na olympiády, takže mamka chtěla, abych chodila na logický myšlení kvůli matematice, takže mě právě přihlásila. Bylo to kvůli rodičům, mě vždycky přihlásili rodiče, ne že bych tam chtěla chodit já.“ – Linh

Nam ale tvrdil, že jeho vlastní zájem byl také zohledněn a mohl se proto věnovat svým vybraným sportům. Kroužky nadiktované rodiči ale stále platily: *„Chodil jsem na hodně kroužků...na klavír, na keramiku, karate, aikido, měl jsem doučování. Bylo to všechno ze strany rodičů, až na ty bojový sporty, ty jsem dělat chtěl.“ – Nam*

Z reflexe informátorů víme, že ve vietnamských rodinách je striktnost rodičů běžným prvkem. Informátorky vyprávěly, že v případě dcer po nich matky vyžadovaly určitou image „vzorné dcery“, která odráží tradiční ideály ženskosti a chování. Role genderu je v tomto tématu stěžejní. Objevuje se zde odlišnost výchovy dcer a synů, kdy se ve výpovědích informátorů-mužů takové nároky rodičů na vzhled či chování neobjevovaly.

„Mamka je hrozně striktní, co se týče vzhledu. Ona chce mít fakt holčičí dcery – nosit šaty, být pořád narovnaná, hezká, při nejlepším nepovídat, být ticho, jenom se usmívat a tak.“ – Anh

„Mamka mi říkala, že jim fakt hodně, že jsem přibrala atd. Hodně jí šlo o to, jak moc jsem hubená.“ – Linh

„Chtěli (rodiče), abych nebyla hlučná, moc nemluvila, ale když budu ve společnosti, tak abych věděla, co říct, abych uměla pořádně vietnamsky, ale to mě nikdy pořádně neučila.“ – Ly

Informátorky vypovídaly, že si často s sebou dodnes nesou problémy, které jsou spojeny s přílišným tlakem rodičů na jejich chování a vzhled.

„Protože po nás mamka toho tolik chce, nesu si s tím totální nesebevědomí. To malý sebevědomí se teď promítá na všem – na vztahu, tak i s komunikací ve škole, stydím se vyjadřovat se, protože nás máma pořád kritizovala, co se týče mluvy, postavení, vzhledu a tak.“ – Anh

„Jak mi mamka pořád komentovala postavu, tak jsem začala mít poruchu příjmu potravy.“ – Linh

„Dost mě porovnávají rodiče s ostatními. Myslím si, že to tak nějak pořád ve mně je, mám pořád potřebu se porovnávat s lidma.“ – Ly

Dalším genderovým rozdílem ve výchově byl důraz na manželství, kdy rodiče dcery připravovali na to, být správnou manželkou, aby neměla předmanželský sex.

„Máma ze mě vždycky chtěla vychovat takový ten perfektní materiál pro manželku.“ – Ly

„Kluci samozřejmě pro moji mamku neexistovali během střední.“ – Anh

„Máma zjistila, že si беру kluky do bytu a z toho nebyla dobrá reakce. Vadilo jí to, protože mám sama byt a mám tam kluka.“ – Linh

Podle informátora-muže byli ale rodiče povolnější, co se týče navazování partnerských vztahů, nelpěli na to, kolik má partnerek, a jaké tyto partnerky jsou, s podmínkou, že si nakonec vezme vietnamskou ženu.

„Táta říkal, že at' mam jakoukoli holku a kolik holek chci mít, ale at' skončím s Vietnamkou.“ – Hai

Ve výpovědích informátoři reflektují, že rodiče chtějí, aby naplňovali jejich očekávání, ale přitom pro to nic nedělají a čekávají, že vše jejich děti zvládnou sami.

„(...) (Rodiče chtěli) Abych byla chytrá, abych měla úspěchy ve škole, ale moc pro to nic nedělali.“ – Ly

3.1.2 Reflektovaná očekávání rodičů v dospělosti

Informátoři reflektovali, že tlak ze strany rodičů na školní výkon významně formoval jejich životy. Střední školou či gymnáziem tlak nepřestal, jen se z povinnosti splnit maturitní zkoušku přesunul na povinnost získat vysokoškolský titul, někdy i přes nesouhlas a vzpouru informátora.

„Byl na mě vyvíjen tlak. Moji rodiče chtěli, abych šel studovat a byl bakalář. Byl to ale tlak, protože já věděl, že nikdy nedostuduju, věděl jsem, že to je něco, co nechci.“ – Son

„Rodiče chtějí, abych měl aspoň jeden titul, a to je asi jejich cíl. U mě to tak taky je, ale je to menší cíl než u rodičů. Oni chtějí, abych docílil titulu, já bych ho rád dodělal, ale není to jak u nich, že bych fakt jako musel.“ – Hai

Informátoři tvrdili, že výběr školy je důležitý, jelikož vietnamští rodiče chtějí po dětech stabilní práci, která je co nejlépe finančně zabezpečí. V případě mých informátorů je tedy cílem výchovy rodičů, aby jejich děti úspěšně dostudovali vysokou školu, vydělávali peníze a založili si vlastní rodinu, která bude finančně zabezpečena, jak vypovídá Ly: *„Rodiče doufají, že dostuduju, abych se uživila a měla dost peněz, taky abych si našla bohatého vietnamského muže a měla děti.“* a Anh: *„Podle rodičů bych měla dodělat úspěšně školu, vydělávat nechutně obrovský peníze a posílat jim je (smích).“*

Informátoři reflektují, že jejich rodiče změnilы postoje, které byly původně zaměřeny na výkon. Nyní jsou rodiče podle výpovědí zaměřeni na spokojenost dítěte, což znamená, že ustoupili od nároků, které jim kladli v dětství.

„Asi žádný očekávání rodiče ohledně mojí kariéry už nemají. Podle mě to vynechali z toho důvodu, že byli přísný už na ségru, co se týče kariéry. Mě nechávají fakt volno, říkají mi, že mám dělat to, co mě baví než se hnát za těmi penězi, což je pěkný docela.“ – Nam

„Dřív rodiče říkali: musíš být přesně takový člověk, musíš jít studovat přesně tohle, nesmíš takhle mluvit, musíš respektovat tyhle lidi... Ale teď, jak se jim změnilы trochu priority, tak mám takový pocit, že moje povinnosti jsou na trochu jiným levelu, už to není tak materialistický, že musím mít strašně hodně peněz, musím koupit barák, posílat peníze, musím vypadat, že se mám dobře atd., ale už je pro ně důležitější, abych se opravdu měl dobře. Už to není povinnost, ale svoboda. I mně spadl kámen ze srdce, že si můžu dělat, co chci.,, – Duc

3.1.3 Reflektovaná zkušenost výchovy

Absence rodičů v dětství byla společným znakem všech informátorů. Ve výpovědích byl popisován stereotyp vietnamských rodin, kde se jejich rodiče soustředí výhradně na práci a vydělávání peněz, aby mohli finančně podporovat své děti. Informátoři vypovídali, že kvůli časté absenci rodičů měli odlišnou představu toho, kdo je rodič. Povinnosti, které obvykle role rodiče vykonává, podle informátorů vykonávaly české chůvy, které nazývají tetami či babičkami. Chůvy tedy zaujaly pozici matky, a i sami informátoři je za svou druhou matku (nebo „pravou“ babičku) považovali.

„Mámu jsem nevnímal jako tu rodičovskou postavu, spíš jsem jí bral jenom jako někoho, kdo mě porodil. Ani jako ve špatným smyslu, nějak jsem si prostě nespojil, že máma by měla být ta, co mě vychovává. V té době teta byla teoreticky moje máma, protože ta mě vychovala od narození a strávil jsem v té době až třeba do devátý třídy.“ – Duc

„S tetou mám asi ten nejlepší vztah. Měla ještě manžela, strejdu, a ten pro mě je v mých očích nejhezčím vzorem, co se týče muže. Oni mi nahradili i mamku i tatku. Fakt byli hodní a starali se o nás moc hezky.“ – Anh

„(...) Potom mě vychovávala babička česká. Byla to fakt taková babička. Chodila se mnou ze školky, brala nás na výlety, vařila nám obědy. Známe její vnoučata a děti. Dělal

nám taky Vánoce – kupovala nám dárky, chodili jsme k ní na vánoční večeře. Fakt se o nás starala, jak kdybychom byli její.“ – Ly

„Vychovávala mě česká teta, protože rodiče chodili do práce. Byla to druhá máma a měl jsem s ní dobrou vztah. (...) Podle mě jsem měl radši i tu českou rodinu než vietnamskou., – Hai

Informátoři tvrdili, že se socializovali převážně v českém prostoru. Za vzory jim byly zmíněné české tety a babičky, proto informátoři argumentují, že měli více vzorů. Pro jednu informátorku však bylo matoucí, koho ze dvou matek má poslouchat. Patřila totiž do dvou rodin, které byly naprosto odlišné, co se týče názorů či kulturních praktik: *„Dětství jsem měla trochu neuspořádaný, že se tam dost věcí pletlo. Kdyby to bylo jenom ze strany rodičů ty kulturní rozdíly, tak asi bych to vnímala líp, ale já jsem měla víc rodičovských figur a úplně jsem nevěděla, koho poslouchat, kdo má pravdu – jestli chůva a její manžel nebo moji rodiče.“ – Ly*

Většina informátorů vypověděla, že kontakt s chůvami neztratili a v některých případech ho udržují dodnes nebo alespoň několik let po tom, co k ní přestali oficiálně docházet. Kontakt udržují přes telefon a sociální sítě, ale také je pravidelně navštěvují, když mají tu možnost.

„Nejdříve mě vychovávala sousedka, s tou jsem měla úplně super vztah, jsem s ní v kontaktu dodnes. K ní jsem chodila i ve věku, kdy jsem už nikoho nepotřebovala, třeba v 15 nebo 16 letech.“ – Linh

„S tetou se vídám každý týden. Co jsem v [jméno města], tak za nimi chodím furt. Fotí mi fotky, voláme si, píšeme si.“ – Anh

„K babičce jsem „oficiálně“ chodila asi do čtvrtý třídy, když jí rodiče platili. Pak jsme tam s bráchou ale chodili i na návštěvu dál.“ – Ly

„(...) Skončil jsem chodit k tý tetě na hlídání a přes týden jsem se u ní zastavil třeba jenom jednou nebo dvakrát za týden, jenom udržet kontakt. Taky jsme ji ale jednou s mamkou vzali do Vietnamu.“ – Duc

„Dobrý vztah mám s tetou dodnes. Trávím s ní čas, když mám volno a jsem v [jméno města].“ – Hai

Vyskytovaly se také ale případy, kdy někdo z informátorů měl chuť jen krátce a dnes si jí téměř nepamatuje.

„(...) S chůvou to bylo v pohodě bych řekl, ale teď už ani nevím, jak se jmenuje, jak vypadá, všechno jsem to zapomněl.“ – Son

„S tetou už žádný vztah nemám, od té doby, co jsem nastoupil do školy, jsem se s ní nebavil.“ – Nam

Informátoři vzpomínali, že když již nedocházeli k chůvám a rodiče přes den pracovali, často trávili čas sami doma. Podle informátorů proto bylo zcela běžné být v mladém věku doma delší dobu bez dozoru.

„Měli jsme spíš povinnost se o sebe víc starat, třeba jsme si museli uvařit, obstarat si všechno sami. Museli jsme třeba chodit na nákupy, mýt nádobí, prát. Bylo to tak, protože rodiče většinou nebyli doma, takže jsme to museli dělat my.“ – Nam

„Tetu jsem měl do pěti, šesti let a rodiče se pak rozhodli, že mě nechají doma samotného s bráchou, který stejně chodil do školy a na doučování přes den, takže jsem od rána do čtyř odpoledne byl sám doma. Bylo to v pohodě, rodiče mi nakreslili, v kolik hodin mám dělat jídlo atd. a podle toho jsem se řídil.“ – Son

Tato situace mohla ovlivnit mezigenerační konflikt, jelikož informátoři byli osamoceni, zatímco jim mimo jiné byla delegována velká část práce v domácnosti, někdy i péče o mladšího sourozence: *„Rodiče chtěli, abych uklízela a vařila. Taky abych se starala o dva roky mladšího brácha a vychovávala ho – to je věc, kterou Vietnamci často dělají, že když mají hodně dětí, tak tu výchovu hází na starší sourozence, i když je ten věkový rozdíl mezi dětma minimální, což nechápu.“ – Ly*

Informátoři podle výpovědí trávili v dětství většinu svého času v českých rodinách nebo na školách s českými vrstevníky a hráli si s českými kamarády. Proto reflektovali, že si tímto upevnili vztahy spíše k českému prostoru a k lidem z rodiny chůvy než ke svým rodičům.

„Tím, že jsem vyrůstal v český rodině tak moc, tak mi ani nepřišlo, že nejsem český dítě. V tom věku, než jsem přišel do první třídy, tak to pro mě nemělo žádný význam.“

Vietnamsky jsem neuměl, žil jsem v český rodině a měl jsem český kamarády. Takže mentálně jsem byl český dítě.“ – Duc

Informátoři vzpomínají, že v dětství mluvili jen česky a vietnamsky někdo z nich neumí řádně ani dnes. Ve výpovědích byla jejich neznalost vietnamštiny a málo času tráveného s rodiči spojována s absencí komunikace v domácnosti, což podle informátorů mělo za následek i horší vztah mezi nimi a rodiči, protože nemohli konverzovat o každodenních věcech a navázat tak hlubší vztah.

Často se ve výpovědích opakovalo, že rodiče s nimi nekomunikovali nebo komunikovali jen minimálně při večeři především o škole nebo kroužcích: *„Spíš jsem byl sám a pak večer jsme u večeře něco prohodili, ale žádný velký konverzace to nebyly.“ – Son*

V rámci absence komunikace ve výpovědích zaznělo, že rodiče svým dětem zatajovali důležité informace, někdy až do poslední chvíle. Rodiče zde pro informátory byli autoritou, která rozhoduje o životech svých dětí. Podle informátorů zásadní rozhodnutí týkající se jich samotných rodiče činili bez toho, aniž by na rozhodnutí alespoň upozornili nebo se zeptali na pocity informátorů ohledně jejich volby.

„Rodiče mi často dělali to, že mi na poslední chvíli oznámili, že jedou pryč a musela jsem být najednou několik dní/týdnů u té chůvy.“ – Linh

„Po jednom roce na gymplu v [jméno města] jsem přestoupil na gympl v [jméno města]. Rodiče se mě neptali, prostě mě tam poslali, což jim беру trochu za zle, protože se mě mohli zeptat. Protože jsem měl rok v [jméno města] ty kámoše. Prostě když si teď na to vzpomenu, tak už to je v pohodě, ale v té době jsem to bral za zle těm rodičům, protože jsem nechtěl do ničeho novýho.“ – Nam

Podle informátorů mezi nimi a rodiči často docházelo ke konfliktu, právě kvůli komunikačním problémům ze strany rodičů a kvůli odlišným kulturním zvyklostem, kdy rodiče po dětech požadovali, aby se chovaly podle vietnamských kulturních norem a praktik, které si rodiče osvojili v zemi původu a pokládali je za důležité.

Informátoři poté reflektovali volnost ve vztahu k vietnamské a české rodině. Dvě informátorky viděly své rodiče jako přísné. Reflektovaly, že nad sebou měly neustálý rodičovský dohled a cítily se omezovány.

„Žárlila jsem na ostatní děti. Nevím...mrzelo mě např. že jsem nemohla mít velké narozeninové oslavy, neměla jsem tolik kamarády. Nebo že po škole si šli hrát na hřiště. Cokoliv jet jenom na kolo nebo být jenom venku a nemuseli jít hned dovnitř. Nebo když se ve škole bavili o nějakém seriálu, ale já to neznala, protože jsem se nemohla koukat na televizi.“ – Linh

„Celkem jsem výchovu ostatním českým dětem záviděla, protože jsem do svých osmnácti nesměla být venku dýl než do šesti večer. Takže bylo zvláštní, že mohly takhle chodit ven, že měly volnost nebo že si mohly se svými rodiči povídat o spoustě věcech.“ – Ly

Jedna informátorka zas vypovídala, že rodiče byli přísní, ale ona žila v domnění, že přísní byli všichni rodiče.

„Výchovu jsem u všech dětí vnímala dost podobně, mně to nepřišlo odlišný. Protože jsem byla malá a doma se o ničem nemluvalo. A hlavně, když jsem chodila brečet k český tetě, tak oni mi pro útěchu řekli, že to je normální, a že se to děje všude. Takže já měla třeba do dvanácti let v hlavě, že se to opravdu děje všude, a že to, co si já zažívám, si zažívá každý. Takže jsem si třeba taky myslela, že práci, kterou mají rodiče mají všichni, a že to je normální.“ – Anh

Tři informátoři si na jednu stranu si uvědomovali, že výchova ve vietnamské rodině je velmi přísná, ale na stranu druhou argumentovali, že okolnosti, ve kterých sami vyrůstali, vedly k tomu, že vnímají svou výchovu jako volnou. Bylo to způsobeno tím, že byli vychováváni u českých chův, kde byly české volné režimy, nebo tím, že jejich rodiče na ně neměli čas, a tudíž jim volnost nechali.

„Měl jsem trošku přísnější to dětství, ale zase to je taková ta meze. Dejme tomu u těch českých dětí mi přišlo, že to mají strašně volný, ale oproti vietnamských dětí jsem to měl lážo plážo a ony to měly vše nadiktovaný a přísný, jak kdyby to byla vojna, ale já jsem to měl na pohůdku. Takže si myslím, že jsem měl zlatý střed všeho.“ – Nam

„Občas mi vadilo, jak měli všichni moji vietnamští kamarádi dlouho českou babičku, chodili k ní na oběd nebo si hrát, ale já musel být např. v družině, byl jsem tam vždycky jako poslední, kterýho vyzvedli, protože rodiče dlouho pracovali. Šlo vidět, že u českých i vietnamských dětí byla jiná rodičovská výchova. Ale říkal jsem si vždycky, že aspoň mám větší svobodu, že si můžu dělat, co chci.“ – Son

„Třeba v porovnání s tím, co vim od ostatních vietnamských dětí mého věku, tak tím, že jsem vyrůstal v český rodině, tak jsem neměl povinnosti, že přijdeš ze školy, musíš uklidit, než přijdou rodiče, dělat úkoly, musíš uvařit rodičům a starat se o rodiče tak, jak oni se museli ve Vietnamu starat o svoje rodiče už od dětství. V český rodině to bylo mnohem volnější.“ – Duc

V některých situacích se ale vztah rodiče a dítěte překlápěl. Informátoři, kteří v mnoha případech mluvili o svých rodičích jako o autoritě, která za ně rozhoduje, poté vypovídali, že zde byly situace, které vyplývaly z migrační zkušenosti, kdy sami informátoři byli autoritou, protože měli jazykové kompetence, které rodiče potřebovali. Informátoři reflektovali, že v tomto okamžiku se tento vztah mezi rodiči a dětmi proměnil, protože rodiče byli závislí na svých dětech. O této proměně hovořil Duc a Son, kteří vypovídali o tom, že překládali rodičům právní dokumenty do vietnamštiny, kdy jejich znalost českého jazyka byla potřeba.

„(...) Mojí další povinností bylo taky dělat papíry, protože rodiče neuměli česky, takže jsem musel překládat.“ – Son

„Rodiče se mohou obávat, že jejich děti nepřekládají správně (...) a mladí lidé mohou být rozpačití z toho, že se dozvídají rodinná tajemství“ (Foner, 2009, s. 7). Duc, který byl přizván k pomoci při překládání dokumentů, tuto situaci reflektoval jako složitou.

„Když táta šel do vazby, tak jsem nevěděl, co se děje. Všichni mi říkali, že jsem moc malej na to, abych něco věděl, ale že umím česky a jsem dostatečně starej na to, abych překládal všechny právní dokumenty. Bylo to hrozný, protože jsem neznal kontext a informace o tátovo situaci jsem měl jenom z dokumentů (...). Neměl jsem určitou slovní zásobu na ty odborný slova, nevěděl jsem třeba, jak se řekne „soud“ nebo „právník“, takže jsem musel používat jiný slova. Bylo to složitý.“ – Duc

3.1.4 Reflexe dynamiky vztahu

Celkově lze říci, že informátoři ve svých výpovědích poukazují na složitou rodinnou dynamiku utvářenou nepřítomností rodičů, komunikačními bariérami a kulturními očekáváními ve vietnamských domácnostech. Jejich soužití s rodiči v jedné domácnosti začalo až ve školním věku, proto bylo složité si s nimi vybudovat bližší vztah a informátoři často jejich přítomnost v domácnosti vnímali jako cizí.

„Od doby, kdy jsem nastoupil na gympl, tak jsem skončil chodit k tetě, žil jsem už svůj život s kamarádama a s rodičema. Bylo to nějak poprvý, co jsem vlastně žil s rodičema dalo by se říct... Od šestý třídy, což zní hrozně, ale tak to prostě je.“ – Duc

„Ve 13 letech táta odešel a já jsem byla nucená žít s mamkou v bytě sama. Bylo to, jak kdyby cizí lidi bydleli v jednom bytě. Ségra i brácha už byli pryč a já jsem doma nikoho neměla, s mamkou jsem se v podstatě znala nejmíň.“ – Anh

„Vůbec jsme se nebavili, máma mě s taťkou posílala na kroužky, tak jsem byla často mimo dům, a když jsme se sešli, tak to bylo maximálně na večeri. Nebavili jsme se moc o ničem, max o známkách nebo jak mi jdou ty kroužky.“ – Linh

Informátoři své rodiče charakterizovali jako bez empatie a chladné, poskytující spíše materiální podporu než péči o emoční potřeby dítěte: *„V dětství, jak to tak bývá u každých vietnamských rodin, se hodně rodiče soustředili na vydělávání peněz pro děti než o jejich péči.“ – Son.* Tento styl výchovy svých rodičů považovali za „stereotypní“, kterou popisují jako autoritativní výchovu, kde je emocionální péče o děti druhořadá vůči vysokým nárokům a požadavkům na poslušnost a disciplínu (Lopatková a Formánková, 2022). Protože tento typ výchovy s sebou nese nedostatek důrazu na emocionální potřeby dětí, všechny výpovědi informátorů se shodují v tom, že v dětství měli buď negativní nebo žádný vztah s rodiči.

„Měla jsem s mamkou utvořený negativní vztah. Jak mě hodně omezovala, tak jsem se jí nechtěla svěřovat a ten vztah jsme měly fakt hrozný. Rodiče se o mě starali jen materialisticky, ne nijak emocionálně.“ – Linh

„S rodičema jsme měli fakt negativní vztah. Tím, že táta byl násilnej a máma tu pro nás nebyla, nepovídala si s námi, tak jsem s nimi nikdy neměla vztah. Když táta odešel, tak u nás byla většinou tichá domácnost anebo si všechno na mě mamka vylejvala. (...) Mamka je taková chladná, emoce nejsou u Vietnamců moc častý.“ – Anh

„Nejvíce co v tom vztahu dělalo ty problémy, byla škola. Jediný, co naše zajímalo, byla škola. Hodně mě taky kvůli tomu bili, takže vztah jsme neměli vůbec dobrý.“ – Ly

„Vztah s rodiči jsem vlastně ani neměl. Věděl jsem, kdo je moje máma a táta, ale spíš jsem trávil čas s tetou a její českou rodinou.“ – Duc

„S rodiči jsem se nevídal. Měl jsem dost bez emoční vztah k rodině, co se týče hlavně otcovské strany. U mamky tam jsou určitý hranice...ono je to blbý, že z té strany rodičů si neřekneme, že se máme rádi, ale projevujeme to jiným způsobem.“ – Nam

„S rodiči jsem nějak vztah neměl, protože byli furt v práci. Byl to prostě rodičovský vztah – jenom táta, máma, syn. Neříkali jsme si, co jsem dělal atd.“ – Son

„Můj vztah s rodiči nebyl jako žádný negativní, ale podle mě jsem měl radši tu českou rodinu, protože rodiče chodili furt do práce.“ – Hai

Přestože informátoři celkově reflektují rodičovství svých rodičů jako striktní a netolerantní, jsou vděční svým rodičům, že je naučili disciplinovanosti a dalším věcem, které jim jsou v dospělosti užitečné. Informátoři jsou vděční za svou znalost domácích prací, nabytí školních vědomostí nebo za udržování vietnamských kulturních praktik, které jim rodiče vštípili.

„Rodiče mi dali pravidlo, že se doma bude mluvit striktně vietnamsky, protože jsem jako malá uměla jenom česky kvůli tetě. Učili mě taky psát vietnamsky, musela jsem všechno psát rodičům ve vietnamštině. I když to bylo složité, tak za to jsem teď ráda, protože mi teď mluvená ani psaná vietnamština nedělá žádný problém.“ – Linh

„Byl jsem občas i rád, že jsem měl přísnější výchovu, protože ty děti, co měly větší volnost, tak byly větší hajzlové, neměly dobrý charakter. (...) Jako teď, když se na to zpětně podívám, tak jsem rád i za to, co jsem se naučil. Někteří lidi, co bydlí sami a jsou na vejškách, tak to vůbec nezvládají, neumí práť, vyžehlit a my jsme to dělávali už ve 12 letech. Taková tvrdá výchova, ale vyplatí se to.“ – Nam

„Řekl bych, že jsem dospěl rychleji než ostatní lidi, kteří měli svoje dětství. Ale taky jsem se toho hodně naučil. Jsem za to vděčný, mohlo by to být trochu lepší ale no.“ – Son

Časem se dynamika jejich vztahu s rodiči výrazně změnila. Informátoři poznamenali, že s přibývajícím věkem se vztahy mezi nimi postupně zlepšovaly. Informátoři často zdůrazňovali, že mezníkem v této proměně vztahu s rodiči byla prostorová distance, především když se z domova odstěhovali na vysokou školu, nebo dostatečná vyspělost informátorů.

„V mojí rodině je vzorec, že jsou vztahy lepší, když jsme daleko od sebe. Mamce jsem řekla, že nechci tolik jezdit do [jméno města], a jak jsme se viděly jenom jednou nebo dvakrát do měsíce, tak se nám hrozně zlepšil vztah.“ – Linh

„S rodiči mám vlastně nejlepší vztah, co jsem kdy měl, protože se s nimi ani nevidám často. Dává smysl, že se s nima nehádám, když se s nima nemám ani kdy hádat, protože se nevidáme.“ – Duc

„S mamkou mám za poslední dobu hodně v pohodě vztah, asi to je tím, jak jsem starší a můžeme se bavit o těch dospělých věcech.“ – Nam

„Ted' ten vztah s rodičema není tak hroznej, ale asi to je tím, že jsem dlouho pryč nebo tam nejsem tak často, aby měli čas různý věci rozebírat nebo řešit.“ – Ly

„Ted' určitě s rodiči máme lepší vztah než v dětství, protože jsem dospělejší.“ – Hai

Kromě prostorového odloučení podle nich byla klíčovým faktorem ve zlepšení vztahu s rodiči také určitá životní událost, která negativně zasáhla celou rodinu. Mezi takové zkušenosti informátoři řadili např. odchod rodiče do vazby nebo duševní poruchu informátora.

„Náš vztah se dost zlepšil potom, co jsem měla poruchu příjmu potravy a rodiče se o mě museli starat, nebyli už tolik přísní.“ – Linh

„Můj táta byl ve vazbě na rok a půl. Bylo to hrozný, ale na druhou stranu dobrý, protože jsem se trošku sblížil s mámou, už jenom protože jsme museli být víc v kontaktu. Porozuměl jsem trošku mámě, ona zase mně, protože jsme byli nuceni spolu trávit víc času. I když je to blbý, tak to byla ta věc, co se musela stát, abychom spolu trávili víc čas. A když se táta vrátil, tak všichni jsme to brali tak jako nový začátek. Trošku jsme všichni změnil pohled na to, jak spolu trávíme čas.“ – Duc

„S tátou jsem se snažila navázat kontakt, snažila jsem se vytvořit aspoň takový vztah s ním. My jsme mezi sebou měli tu mezeru šest let, když byl ve vazbě. A on se na začátku zdál kouzelný, byl moc hodnej, poslouchal mě, učil mě vietnamsky (...).“ – Anh

Zajímavá pro mě byla výpověď Duca, který se zamyslel nad svým vztahem s rodiči a nad jejich chováním. Reflektoval, že je zde ona mezigenerační trhlina, která je utvořena

z důvodu odlišné zkušenosti. Duc tuto odlišnou zkušenost rodičů respektuje a akceptuje. Tím, že zde tato trhlina je, ale pro Duca neznamená, že by s rodiči neměl vztah.

„Rodiče teď už chtějí, abych byl hlavně šťastný. Samozřejmě jsou chvíle, kdy jsou skeptičtí, ale to k tomu patří. Jsou tu věci, který já jim v životě nedokážu vysvětlit a oni je v životě nepochopí, a to je něco, s čím se já musím smířit. I kdyby mi podle mě rozuměli česky nebo anglicky, já bych jim to stejně nedokázal vysvětlit, už jenom tím, že jsme věkově strašně od sebe. I přestože se rodiče přestěhovali přes půlku země a zažili českou kulturu a ví co a jak, tak furt všechno berou strašně jinak než já. Já mám takovej mix, kdy já si dokážu vybrat a dělám si svojí kulturu, svojí vlastní identitu. Oni mají furt vietnamskou kulturu, ale evropskou identitu a podle mě v tom mají taky vlastní zmatek, a proto nikdy nepochopí, jak já na tom jsem. Řekl bych, že ani ségry nikdy nepochopí, jak já na tom jsem a já nikdy nepochopím jejich situaci, i přestože jsme třeba dva roky od sebe a vyrůstali jsme dalo by se říct ve stejném prostředí.“ – Duc

3.2 Partnerské vztahy

Partnerství je záležitost, která se netýká dětství informátorů, ale jejich dospívání⁷, a s rodiči je proto vyjednáváno později. Na základě výpovědí informátorů může autorita rodiče hrát velkou roli v jejich partnerských vztazích. I když se v domácnosti informátorů s rodiči aktivně o partnerství nediskutuje, tak podle nich rodiče přesto alespoň jednou vyjádřili svůj názor na to, jaký by měl být jejich potenciální partner. Informátoři tvrdili, že to, co po nich rodiče chtějí, souvisí s tím, co se naučili ve Vietnamu, co dělají lidé z diaspory a co chtějí jejich blízcí ve Vietnamu. Rodiče i v tomto případě následují normy své země původu, tedy Vietnamu, a pro informátory, kteří prošli socializací v rámci českého prostoru, nebyl v mnoha případech výběr partnera podle těchto norem jednoduchý. V důsledku toho informátoři vypovídali, že mezi nimi a rodiči často vznikaly konflikty, protože se jejich ideály a normy partnerství neshodují.

3.2.1 Reflektovaná očekávání rodičů

Když informátoři reflektovali výběr partnera podle svých rodičů, zmiňovali, že rodiče dávají důraz na původ jejich potenciálního partnera. Etnicita je podle informátorů pro jejich rodiče důležitá nejen kvůli rase jako takové či vzhledu partnera, ale také kvůli jejich

⁷ Dospívání neboli adolescence, zahrnuje mladé lidi od 12 let do přibližně 25 let. (Jaworska a MacQueen, 2015)

stereotypnímu uvažování o povaze internetnických manželství. Nejčastěji se ve výpovědích objevovalo téma rozchodů a rozvodů.

„Rodiče dávají větší důraz na to, abych si našla Vietnamce. Máma má hodně předsudky. Bála se, že jeho rodina, jak jsou „bílí“, tak mě uvidí jako podřadnou osobu. Taky neví, jestli tyhle vztahy fungují, protože nezná moc vztahy Vietnamce a Čecha, který by vydržely.“ – Linh

„Mojí rodiče by upřednostňovali, aby to byl Vietnamec. (...) Taky mi naši řekli, že nechtějí, abych se jen tak rozvedla, což ve vietnamské kultuře jsou rozvody tabu. Tady v Čechách je to mnohem běžnější.“ – Ly

„Bavili jsme se o tom, že nemám mít Česku. Podle mě je to kvůli komunikaci, když si většinou nějaký Vietnamec vzal Česku, tak se rozvedli, takže kvůli tomu i preferuji tu Vietnamku. Protože je tak větší šance, že tě neopustí, že se nerozvedete.“ – Hai

Jediný Nam vypověděl, že pro jeho rodinu etnicita jeho partnerky není vůbec stěžejním faktorem. Svou rodinu popsal jako otevřenější a tuto otevřenost interpretoval jako důsledek toho, že členové rodiny mají již zkušenost s partnery jiné etnicity, proto tato situace v jeho případě není šokující či problematická.

„Mojí mamce nevadí, že chodím s Českou. U rodiny ve Vietnamu je to úplně stejný, protože nejsou konzervativci, i babi s dědou jsou v pohodě. Strejdova dcera chodí s Američanem a s tím jsou všichni v pohodě, takže u mě to taky tak je.“ – Nam

Ve výpovědích zaznívalo, že rodiče po dětech vyžadují vietnamského partnera také kvůli „praktičnosti“. Ve Vietnamu se manželé starají o obě rodiny, a navíc je zvykem, že se žena stěhuje k manželově rodině a společně se o jeho rodiče stará (Lopatková a Formánková, 2022). Rodiče chtějí tedy udržet tyto blízké rodinné vztahy a kulturní praktiky své země, ale obávají se, že to s českým partnerem či partnerkou bude složitější. Tuto situaci popisuje Linh: *„(...) Rodiče taky říkali, že se bojí, že by se o ně Čech tolik nepostaral, nebo ne takovým způsobem jako jsou zvyklí u Vietnamce. Myslí si, že ty vztahy u Čechů nejsou tak blízký jako u Vietnamců. Chtějí někoho, aby se staral i o tu moji rodinu.“* Dále podle informátorů jejich rodiče požadují znalost vietnamštiny, protože většinou plynule česky neumí, a to jim brání v utváření lepšího vztahu s partnerem či partnerkou svého dítěte a jejich rodinou.

„Říkali mi narovinu, že by byli smutní, protože jak tam je ta jazyková bariéra, i když umí teda trochu česky, tak by si s ním nedokázali říct vše, co by chtěli.“ – Linh

„Moji rodiče nebo aspoň máma by upřednostňovala, aby to byl Vietnamec. Ve vietnamské kultuře je manželství jako spojení dvou rodin, takže oni chtějí, aby se mohli s tou jeho rodinou i s ním domluvit. Chtějí víc být přítomni v tom partnerském životě toho dítěte.“ – Ly

Podle informátorů mají jejich rodiče také požadavky, které se týkají všech potenciálních partnerů bez ohledu na jejich etnický původ. Protože rodiče lpí na dobrém materiálním zázemí, vyžadují po partnerovi jejich dětí stabilní a dobře finančně ohodnocenou práci spíše než dobrý charakter: *„Rodiče neberou moc ohledy na to, jak se chovají, spíše berou ohledy na tu materiální stránku. Takže třeba táta na to chování moc nekouká. Dokud by mě ten partner nebil nebo nepodváděl tak by mu to asi bylo úplně jedno.“ – Linh.* Důležitý je pro rodiče také rodinný status potenciálního partnera a jeho rodičů, případně sourozenců.

„(...) Když ten kluk má třeba jen bratry, tak na tu rodinu koukají v nějakém světle líp, protože synové jsou důležití, ale zároveň, když vidí, že kluk má sestru, tak přihlíží zase líp na to, že se umí starat o ty holky. (...) Dávají větší důraz na někoho, kdo je finančně zabezpečený, kdo je z nerozvedené rodiny, má titul, dobrou práci.“ – Linh

„Rodiče chtějí, aby můj partner měl nějaký dobrý vzdělání. (...) Je důležitý, aby můj partner byl schopný se o mě finančně postarat. Pro tátu existují práce jako právník nebo doktor a tím to hasne.“ – Anh

„Rodiče u ségry neakceptovali to, že je její manžel rozvedený.“ – Duc

„Rodiče mají takový očekávání, že moje partnerka bude mít dobrou práci, aby její rodiče byli v pohodě a aby chtěla děti.“ – Hai

Důležitým tématem v partnerství je podle informátorů pro jejich rodiče manželství. Ve výpovědích tvrdí, že manželství je závazné a partnerství bez sňatku by možné v mnoha případech nebylo.

Informátoři se musí potýkat s mnoha očekáváními ze strany svých rodičů a nejlépe jejich normy respektovat. Reflektovány ale byly také normy informátorů týkající se výběru

či charakteru budoucího partnera, které se shodují s normami jejich rodičů nebo naopak s nimi kolidují.

3.2.2 Vlastní kritéria informátorů pro výběr partnera

Pokud jde o kritéria informátorů, nejčastěji se ve výpovědích opakovalo, že je pro ně nejdůležitější, aby byl partner hodný a schopný komunikace. Oproti svým rodičům informátoři při výpovědích dávali důraz na komunikaci s partnerem a otevřenost. Objevovaly se také ale jiná očekávání, která byla často spojována s tím, že se informátorům těmto věcem v dětství ze strany rodičů nedostávalo nebo se jim tyto věci nelíbily, proto opačné hodnoty teď hledají u svého partnera.

„Chci mít emocionálně vyspělého partnera, nedokážu být s někým, kdo se nevěnuje mentálnímu zdraví. Musí vědět, jak mě nějak emocionálně uspokojit, kdo otevřeně také bude mluvit o svých pocitech.“ – Linh

„Já od toho druhého partnera očekávám jen emocionální podporu, a ne ani přehnanou, ale aby věděl, jak pro mě tady být a podpořit mě, utěšit mě. Aby nebyl násilný jak táta.“ – Anh

„Ideálně by v tom vztahu měl každý mít určitou aktivitu a nebýt v tom stereotypním režimu, že jdeš z práce a pak už spolu nic neděláte. Nechtěl bych to mít tak, že jdou oba dva fachmani z práce, pak nemají náladu a zajdou si každý do svého pokoje atd.“ – Nam

„Komunikace je hodně důležitá. I ty nejmenší problémy by se měly vykomunikovat.“ – Son

„Hodně důležitý je věnovat se té druhé osobě, mít hlubší konverzace, dělat pro sebe maličkosti.“ – Hai

3.2.3 Konflikty a shody v očekáváních rodičů a informátorů

Stejně jako byla pro rodiče škola prioritou v rámci jejich očekávání ohledně života informátorů, tak i ve výpovědích o partnerství informátoři zdůrazňovali důležitost školy a vzdělávání. Konflikt zde podle informátorů nastává nejen kvůli požadavkům, jak má partner vypadat, ale také kvůli odlišným představám, o načasování partnerství, tedy o tom, kdy má být navázán partnerský vztah. Mladí lidé reflektují otevřenost partnerským vztahům

během svých studií, zatímco rodiče si myslí, že navazovat partnerství patří až k dané etapě života, v tomto případě po dokončení školy (maturity).

„Mamka nechtěla, abych byla v jakýmkoli vztahu, dokud neudělám maturitu.“ – Linh

„(...) pro mamku bylo hlavní, abych se furt soustředila na školu a neměla žádného kluka.“ – Anh

„Jediný, co naše zajímalo, byla škola. Rodiče třeba ani nechtěli, abych měla moc kamarádů, že by mě zkazili, natož mít kluka. Prostě říkali, že se mám soustředit na školu.“ – Ly

„Rodiče vždycky říkali, abych se spíš soustředil na studium než na vztahy.“ – Son

Dále podle informátorů nejčastěji nastával konflikt mezi nimi a rodiči v otázce etnicity partnera či partnerky. Informátoři ve většině případech akcentovali, že etnicita potenciálního partnera pro ně není důležitá, ale pro rodiče je jiná etnicita než vietnamská zpravidla nepřijatelná.

„Rodiče chtějí, aby můj partner byl Vietnamec, a ne napůl Cikán jako teď. Ale to ještě rodiče neví, že si ségra domů přivede Jamajčana, to pak budou mého přítele milovat.“ – Anh

„Chtěli po mně jenom jednu věc, a to, aby to byla Vietnamka a ani to jsem nedodržel.“ – Son

Přestože informátoři vyrůstali převážně s českými chůvami a osvojili si české normy, často mluvili o svých očekávání ohledně partnerství, která se částečně shodovala s očekáváními jejich rodičů. V této věci jsem ve výpovědích zaznamenala zajímavé shody. Opakovaně se objevovalo přání informátorů, aby jejich budoucí partner či partnerka udržovali vietnamské kulturní praktiky, měli zájem o založení rodiny, měli dobrou výchovu nebo projevovali respekt k rodičům.

„Chci zapracovat na jazyku, chci, aby moje přítelkyně uměla vietnamsky, aby se domluvila s tátou. Taky chci, aby se zapojovala do vietnamských svátků, aspoň těch, který slavím. (...) A rozhodně chci mít děti.“ – Son

„Můj partner musí být finančně zabezpečený, mít dobrou práci. (...) Chci, aby mým rodičům správně při představení přinesl dárky, aby je pozval do restaurace. Také očekávám

od partnera to, že se naučí vietnamsky, aby se domluvil s mojí rodinou. Aby tam byla i nějaká snaha vůči té mé kultuře.“ – Linh

„Ze začátku se naše normy s rodičema ohledně partnerky neshodovaly, Myslel jsem si, že skončím s Češkou, ale postupem času jsem se „přesunul“ na Vietnamky. Přišlo mi, že s nimi mám víc společného.“ – Hai

3.2.4 Reflektovaná zkušenost s partnerskými vztahy

3.2.4.1 Vzory partnerství

O tom, kdo byl informátorům za vzor v partnerství či manželství, se příliš v rozhovorech nemluvalo. Objevilo se ovšem pár výpovědí, ve kterých informátoři zmínili jako vzorové manželství své chůvy nebo podtrhli některé hodnoty manželství svých rodičů. Např. Anh konstruovala svou představu o vzorovém manželství skrze své negativní zkušenosti s rodiči, především s otcem. Ideál viděla ve vztahu se starostlivým nenásilným mužem. V tomto případě nacházela vzor u své české chůvy či u biologického strýce, u kterých má manželství kompletně odlišnou povahu než u jejích rodičů: *„Strejda⁸ byl fakt nejhodnější chlap, staral se o nás moc hezky, i o tetu. (...) Strejda⁹ a jeho manželka jsou skvělí, jsou moc hodní a je to úplnej opak od mého táty a mamky. (...) Od svého partnera očekávám jen emocionální podporu, aby nebyl násilný jak táta, ale byl hodný a byl tu pro mě.*“ – Anh

Son svůj ideál manželství naopak konstruoval na základě zkušenosti jeho rodičů, kterou reflektoval jako pozitivní: *„Očekávám od partnerství to, co měli moji rodiče. Oni přiletěli do Evropy s ničím, fakt nic neměli a z toho ničeho vybudovali spolu rodinu, koupili si byt atd. Měli náročný život, ale byli v tom spolu.*“

Linh manželství svých rodičů sice nereflektovala jako ideální, ale některé praktiky jejich rodičů v manželství by chtěla aplikovat i na svůj budoucí vztah, zejména pokud jde o finanční zabezpečení: *„Já od partnera očekávám, že mi všechno zaplatí, že on bude ten živitel. Vždycky jsem u rodičů viděla, že právě táta mamce i mně kupuje dárky, platí všechno, tak chci, abych to tak měla i já.*“

⁸ Manžel české chůvy

⁹ Biologický strýc

Informátoři se tedy různě vztahují k vzorům podle toho, jaké mají dnes očekávání a s tím související normy. Proto mohou být vzorem rodiče, lidé z diaspory či Češi.

3.2.4.2 Vlastní zkušenost

Moji informátoři se v rozhovorech zabývali také reflexí svých zkušeností s partnerskými vztahy, které zasahovaly do kontaktu s rodiči. Ve výpovědích se velmi často objevovala zkušenost s tajením partnerského vztahu. Informátoři reflektovali, že tajení partnerského vztahu vnímali jako nejlepší cestu vyhnout se konfliktu s rodiči či pro ně nepříjemné vážnější konverzaci o tématu, které v jejich domácnosti bylo „tabu“. Pokud ale má k seznámení dojít, podle většiny informátorů je důležité promýšlet již samý začátek kontaktu rodiny se svým partnerem či partnerkou, tedy jejich představení s rodiči. Podle jejich výpovědí partnera či partnerku rodičům představují ve chvíli, kdy je vztah vážný a trvá delší dobu, a kdy si jsou informátoři jistí, že jejich vztah směřuje k manželství, jinak by rodiče krátkodobější vztah nemuseli respektovat.

„Nejlepší je partnera představit třeba po dvou letech, a to jenom s blízkou rodinou, s rodičema. Pokud bych ho měla představit i babičce a dědovi ve Vietnamu, tak třeba tři až čtyři roky. Chci, aby rodiče viděli, že to fakt беру vážně, když bych ho měla představit, tak aby věděli, že to už chci směřovat k tomu manželství.“ – Linh

„Představuju partnera, když je to opravdu vážný vztah. Svého ex jsem představila asi po roce a půl. Ze začátku rodiče projevili odpor, že jsem měla kluka, ale tím, že jsme spolu chodili dlouho, tak to přijali.“ – Anh

S prvním setkáním partnerů s rodinami se pojí také způsob tohoto představení. Standardně by podle informátorů mělo jít o formální představení nejlépe při večeři, jak popisuje Linh: *„Rodiče by měl můj partner pozvat do restaurace na večeři a vzít jim taky dárky. Jsme zvyklí (Vietnamci), že pro tátu vezme třeba drahý alkohol a pro mojí mámu květiny nebo jídlo. Pokud by se jelo i do Vietnamu za prarodiči, tak taky aby přinesl dárky z Evropy.“*

Informátoři také reflektovali, že zde jsou určité typy představení partnera rodině, které rodiče očekávají a vyžadují. Tyto normy pro samotné informátory ale prý důležité nejsou a ani je plně neznají. Dochází zde tedy k vyvažování obou stran, kdy rodiče po informátorech mají daná očekávání, ale informátoři je nejsou s to akceptovat.

„Neznám ty tradice, ale měla bys mít asi nějaký dar pro rodiče. Asi to udělám až mě moje holka představí, ale u svých rodičů by mě to nenapadlo.“ – Hai

„Nejlepší představení partnerky rodičům by mělo vypadat tak, že bych jí ukázal nejdřív rodičům na večeři. Já jsem v tomhle ale takovej otevřenej tím, jak se to v Česku nedělá, takže když jsme s tátou volali, tak jsem to jenom otočil na svojí přítelkyni a ukázal jí.“ – Son

Někteří z mých informátorů sdíleli zkušenosti s internetnickými partnerskými vztahy. Reflektován byl zejména problém v komunikaci mezi partnerem či partnerkou a jejich rodiči kvůli neznalosti jednoho společného jazyka. Ukázalo se, že tento problém nakonec frustroval spíše informátory než jejich rodiče.

„Moje přítelkyně má dobrý vztah s mojí mamkou a rozumí si, akorát je tam ta jazyková bariéra, protože mamka je zvyklá se mnou hodně mluvit v tý vietnamštině a teď, když tam je i moje přítelkyně, tak to je divný, protože musím překládat a je tam ten komunikační šum.“ – Nam

„Jednu věc, na který bych chtěl rád pracovat, tak je jazyk. Já se chci učit thajsky, ona se chce učit vietnamsky. (...) Takže za mě mi to docela vadí, nemám rád, když jdu k ní a nerozumím ani slovo a ona pro mě musí překládat. To samý, když ona potká mého tátu, tak musím všechno překládat a moc si spolu teda nepovídají a já s její mamkou taky ne. Nebuduje se tam ten vztah.“ – Son

Son poté reflektoval i svou zkušenost s bývalou partnerkou, která má vietnamský původ. V tomto případě vnímal její znalost vietnamštiny jako výhodu: *„S mojí bývalou přítelkyní to bylo jiný, protože je Vietnamka, a proto si otevřeně povídala s mým tátou, i teď si občas povídají, jako bychom spolu ještě byli. Žádný problém tam z týhle strany nebyl, jako je teď s mojí současnou přítelkyní.“ – Son*

3.2.5 Reflexe vyjednávání partnerství s rodiči

Partnerské vztahy jsou v rámci rodin vyjednávány různě. Ve výpovědích informátoři reflektovali postoje svých rodičů k jejich partnerství – zda na partnery rodiče reagovali pozitivně či negativně, jak se poté rodiče k informátorům stavěli, a jak se jejich postoj proměnil v čase. Zároveň informátoři také vypovídali o tom, jak se sami stavěli k reakcím

a normám rodičů v otázce partnerství a jaké strategie při vyjednávání partnerství s rodiči využívali.

Ve dvou případech informátorky reflektovaly, že se rodiče k partnerskému vztahu svého dítěte stavěli na základě toho, jak to bylo jim (matkám) prospěšné. První informátorka vypovídala, že šlo o zákaz vídání se s partnerem, protože se matka informátorky nechtěla vídat s partnerovou rodinou, a druhá informátorka reflektovala akceptaci partnera, protože ho její matka chtěla využívat jako „pomocnou ruku“.

„Mamku naštvalo že jsem s jedním klukem v kontaktu a zakázala mi se s ním bavit. Neměla vůbec ráda jeho rodinu, viděla je podřadně a neměla ráda jeho mámu, jaká je povahově. Mamka nechtěla, abych s tím klukem byla, protože by se sama pak musela bavit i s jeho rodinou.“ – Linh

„Když jsem byla s mým bývalým přítelem a řekla jsem to mamce, tak nebyla nadšená, ale překvapivě mi to nezakázala. Bylo to kvůli tomu, že se jí hodila chlapecká ruka, která by nám pomohla v domácnosti. Dost ho využívala, všude jí vozil a tak.“ – Anh

Informátoři reflektovali, že v případě, že rodiče nesouhlasili s partnerstvím, volili praktiky a promluvy, na základě kterých diskurzivně popírali partnerství svých dětí. A to podle informátorů bylo neadekvátní. Týkalo se to především předmanželského sexu. Rodiče odmítali představu, že by k něčemu takovému docházelo. Rodiče se snažili podle dětí eliminovat jakékoliv náznaky, že by mezi mladými lidmi docházelo k nějakému prohlubování vztahu.

„Můj kluk u nás samozřejmě nemohl přespávat vůbec, všechno s omezením. Mohl k nám jít maximálně na večeri, ale jinak nic víc neexistovalo – pusa před mamkou vůbec, žádný fyzický kontakt.“ – Anh

Dále informátoři vypovídali, že jinou strategií bylo, že rodiče odmítali akceptovat vztah jako partnerský, tzn. označovali ho jako přátelský, čímž mu upírali rozměr partnerského vztahu.

„Táta říkal, že můj vztah nerespektuje. Vždycky, když jsem mu řekla, že to je můj kluk, tak mi řekl, že to je prostě můj kamarád, a ne kluk a že to nebude respektovat.“ – Linh

„Když bych rodičům řekl, že s někým chodím, určitě by to brali miň vážně a v jejich očích bychom byli jenom kamarádi. Takhle to bylo i u ségry, když se zmínilo, že je se svým klukem, tak říkali: „asi je s kamarádem“.“ – Duc

Nesouhlas s navazováním a prohlubováním partnerských vztahů poté podle informátorů někdy vedlo ze strany rodičů k tlaku, aby došlo k ukončení vztahu. Buď to bylo na základě domluvy, kdy rodiče explicitně řekli, že si nepřejí, aby vztah pokračoval, a oni ho ukončili, anebo rodiče používali ekonomické nástroje a sociální tlaky, aby své děti donutili k ukončení vztahu.

„Táta řekl mámě, že mě chce odstříhnout finančně, a že se mnou nic nechce mít, dokud budu ve vztahu s tím klukem. (...) Mamka nechtěla, abych se s tím klukem vídala, dost jí to našťvalo. Tak jsem si toho kluka zablokovala a nebyli jsme spolu vůbec v kontaktu, řekla jsem mu, že se s ním bavit prostě nemůžu.“ – Linh

Někteří informátoři na tlak rodičů ale nebrali ohledy, jak vypověděl Son: *„Moje holka je napůl Thajka a napůl Němka. I kdyby to musela být Vietnamka, tak já to řešit nebudu, je to moje věc, s kým budu.“*

V době, kdy se zlepšoval vztah informátorů a rodičů, o kterém jsem psala výše, lepší se také postoj jejich rodičů k partnerství. Zlepšení v tomto případě nastalo převážně díky lepší komunikaci a konverzacím iniciovaných ze strany informátorů. Linh vzpomíná, že jí trvalo dlouhou dobu, než s rodiči vyjednala své priority a urovnala si s nimi vztah. Musela např. své rodiče připravit na své rozhodnutí mít za partnera Čecha.

„Lepší vztah jsem měla s rodiči až když jsme to vykomunikovali, se vším jsem se svěřila a nastavila si svoje priority. S rodiči jsem taky probírala to, že nikdy nebudu mít ráda Vietnamce, ani po vizuální ani emoční stránce, a musí respektovat, že budu s Čechem.“ – Linh

Všichni moji informátoři nakonec sdíleli zkušenosti, že jejich rodiče začali akceptovat partnerství založené na lásce. Reflektují, že v současnosti pro ně rodiče chtějí zejména to, aby byli šťastní a po nějaké době partnerství již tolik nelpí na věci, které pro ně byly v minulosti normou.

„Když máma zjistila, že s ním jsem, a že ho mám teda ráda, tak byla v pohodě. Taky když viděla, že mě on má fakt rád, tak byla taky ráda.“ – Linh

„Rodiče jsou rádi za moji současnou přítelkyni, protože vidí, že jsem ve vztahu šťastný a máme se rádi. Mamka mi řekla, že dokud jsem šťastný, tak je šťastná i ona.“ – Nam

„Když jsem představil svoji přítelkyni tátovi, tak to bylo s tím, že vím, že to je ten poslední člověk a je to jistý. Takže když to táta viděl, řekl, že dokud já jsem šťastný, tak on je taky šťastný.“ – Son

3.3 Role diaspory a transnacionální rodiny ve vztazích s rodiči

V rozhovorech informátoři několikrát poukázali na závažnost transnacionálních vazeb. Přestože se narodili a převážně stále bydlí v České republice, jejich život je ovlivňován vietnamskou komunitou v České republice a zároveň rodinou ve Vietnamu. Tyto vazby ovlivňují partnerství informátorů, ale také jejich vztahy s rodiči.

Rodiče informátorů vidí úspěch svých dětí jako prostředek k vyjednávání svého místa a prestiže v rámci komunity. Informátoři zmiňovali, že je pro jejich rodiče důležité vypadat před ostatními Vietnamci co nejlépe. Tento důraz na dokonalost proto rodiče promítali také do nároků na své děti.

„Rodiče chtěli, abych chodil na ty kroužky, protože ona je to prestiž ve vietnamský komunitě, když ten potomek umí hrát na ty nástroje, hlavně klasickou hudbu. Považuje se to, že máš lepší dítě než to druhý.“ – Nam

„Rodiče mi vždycky dávali takovou negativní motivaci. Se všema mě porovnávali a vždycky mě strašili tím, že mě jejich známí budou soudit.“ – Ly

Jak jsem již zmínila v teoretické části, celá komunita sleduje ostatní děti. Kvůli tomu se někteří informátoři od komunity distancují, protože vědí, že ji všichni stále sledují nebo budou později terčem pomluv.

„Nemám ráda hromadný oslavy a obří události s celou komunitou. Pořád mám zafixovaný to, že mě tam někdo hodnotí, takže tam nechodím.“ – Ly

„Chci taky podotknout, že jak jsme vyrůstali v malém městě, kde je hodně Vietnamců, tak bylo dbáno o to víc na náš vzhled, na naše chování a naše kamarády. Všichni se hned všechno dozvěděli, ti Vietnamci všechno probírají a pomlouvají. Proto jsem se od toho všechno tak nějak distancovala.“ – Anh

„Už se nebavím s Vietnamci, protože hrozně drbou, a to mi nevyhovuje, hrozně pomlouvají, a to je vyčerpávající.“ – Linh

„Teď moc nedávám tu vietnamskou komunitu, protože je to často takový přehnaný pro mě. Věci, který je v té komunitě zajímaví, taky už nemusím, dost všechny pomlouvají.“ – Nam

V literatuře jsem sice nenalezla text, který by zmiňoval dohled diasporu nad partnerstvím mladých lidí, ale podle informátorů ostatní lidé z diasporu (i z Vietnamu) do partnerství zasahují.

„Někdo z Vietnamců roznesl drby, že jsem se hodně bavila s jedním klukem, když měl bratr svatbu, hodně se o tom mluvilo, a samozřejmě se to dostalo k mamce.“ – Linh

Diaspora tak ovlivňuje také názory rodičů. Rodiče se totiž obávají, že na ně ostatní lidé z komunity budou pohlížet hůře a budou je soudit za něco, co mezi nimi není běžné, jako např. partnerství jejich dítěte s člověkem bez vietnamského původu.

„(...) Taky by se rodiče styděli, nejsou tak zvyklí, že by mě jejich známí viděli s Čechem.“ – Linh

„Ještě jsem svojí přítelkyni nepředstavil babičce ve Vietnamu, ale plánuju to, až tam pojedu. Bude to fakt peklo, protože babička mi řekla do telefonu, že to musí být jenom Vietnamka. A když jsem si udělal srandu, že a co když to bude třeba Číňanka, tak na mě začala křičet, že si nemůžu přivést Číňanku a tak.“ – Son

Vasiljev (1999) na příkladu tradičního života Vietů uvádí, že se „manželství většinou neuzavíralo na základě individuální lásky či náklonnosti mladých lidí, ale z vůle rodičů“ (Tamtéž, s. 160). Dvě informátorky tvrdily, že domluvená manželství se ve Vietnamu stále objevují, a že se i ony samy setkaly s domluvenými partnerskými vztahy v rámci vietnamské komunity v České republice. V jejich případě šlo spíše o schůzky s potenciálním partnerem v rámci diasporu, které zařídili rodiče informátorek bez jejich dovolení. Tato domluvená potenciální partnerství prý měla zajistit „dokonalého“ partnera pro své děti, který má vše, co rodiče požadují – tedy vzdělání a finance. Rodiče se tím také chtějí vyhnout trápením, která by měli, pokud by si jejich dítě zvolilo za partnera někoho, kdo v očích rodičů není „dokonalý“.

„Rodiče mi prostě řekli, že půjdeme jenom my tři na večeři – já, mamka a táta. Na místě mi ale oznámili, že s námi bude večeřet i jejich kamarád a jeho syn, se kterým bych se mohla seznámit. Udělali mi to takhle víckrát.“ – Linh

„Vím, že dost Vietnamců na domluvený partnerství věří, hlavně ti, co jsou z těch domluvených manželství. Asi dva roky zpátky se rodiče se známýma domlouvali, ale nikdy k tomu nedošlo.“ – Ly

Vietnamská komunita ale nemusí postoj rodičů či mínění informátorů ovlivňovat jen negativně. Duc ve výpovědi zmínil, že jeho rodina ve Vietnamu měla přátelskou reakci na českého partnera jeho sestry, a po této zkušenosti rodičům již nezáleželo na tom, co si ostatní o tomto vztahu myslí: *„Všichni ve Vietnamu s klukem mojí ségry byli v pohodě, i když ho nikdo pořádně neznal. Měli z něj srandu, ale v dobrým, obdivovali to, že je tam „bílej“ kluk, kterej jí vietnamský jídlo a chce všechno ochutnat. A když naši viděli, že ostatní nejsou uražení, že tam je „ne-Vietnamec“ v naší rodině, tak byli už v pohodě.“*

Závěr

V bakalářské práci jsem se zajímala o problematiku mezigeneračních vztahů, jak jsou tyto vztahy vyjednávány a reflektovány ze strany mladých lidí s migračním původem. Toto téma řeším na příkladu mladých lidí s migračním původem, kteří vyrůstali v rodinách migrantů z Vietnamu. Závěry z mého výzkumu proto nejsou obecně platnou zkušeností všech mladých lidí s migračním původem. Jednalo se o skupinu lidí, kteří vyrůstali v dobře finančně zajištěných rodinách, většina z nich jsou studenti vysokých škol a jeden z informátorů je v dobře finančně ohodnoceném zaměstnání. Všichni informátoři také vyrůstali v malých českých okresních městech do 50 000 obyvatel, proto se jejich zkušenosti v rámci uzavřenější komunity mohou podobat.

Data jsem vytvořila na základě narativních a polostrukturovaných rozhovorů se sedmi informátory. Na základě analýzy dat se mi podařilo vytvořit jednotlivé kategorie, kterými odpovídám na výzkumnou otázku: „*Jak mladí lidé s migračním původem reflektují svůj vztah s rodiči v kontextu partnerských vztahů?*“

Na základě mého výzkumu tvrdím, že mladí lidé mají různou zkušenost se svými rodičovskými i partnerskými vztahy. Tyto zkušenosti reflektují různě v závislosti na tom, kým byli vychováváni a jaká očekávání jejich rodiče měli vůči nim v dětství a dospělosti. Jejich vztah tedy souvisel s příležitostmi, které se jim otvíraly, a které navigovaly jejich život v sociální krajině (srov. Seeberg a Goździak, 2016).

Z výzkumu vyplynulo, že absence rodičů při výchově a jejich nároky kladené dětem významně ovlivnily vztah mladých lidí a jejich rodičů. Mladí lidé s migračním původem říkají, že si ke svým rodičům nevytvořili v dětství dobrý vztah. Dávali to do souvislosti s tím, že vyrůstali u českých chův nebo sami doma, tudíž integrovali do české společnosti a neosvojili si tak v dětství vietnamský jazyk, vietnamské normy a kulturní praktiky. Proto tvrdí, že toto je důvod, proč mezi nimi nedošlo ke sblížení a ke kulturnímu porozumění. Mladí lidé mají pocit, že na ně rodiče vyvíjeli neadekvátní tlak, co se týče vzdělání, kariéry i rodinného života. Reflektují, že rodiče jim organizovali čas a diktovali jim normy, které mají dodržovat, ale osobně se na jejich dětství nepodíleli skrze praxe a praktiky, které rámuje vztah rodiče a dítěte ve společnosti, v níž rostli. Podle mých informátorů bylo cílem výchovy jejich rodičů, aby děti úspěšně dostudovaly vysokou školu, našly si stabilní práci, vydělávaly dobré peníze a založily si vlastní rodinu, která bude dobře finančně zabezpečena. Mladí lidé

tedy tvrdí, že si jsou vědomi migračního projektu svých rodičů, který se jich týká (srov. Souralová, 2014). Zároveň ale vypovídají, že jsou svým rodičům vděční za získané znalosti a disciplínu, která jim byla rodiči vštěpována. Reflektují, že jsou vděční např. za znalost vietnamského jazyka, svou samostatnost nebo schopnost vykonávat domácí práce od dětského věku.

Ve svém výzkumu jsem se zabývala především otázkou, jak je vyjednáván vztah s rodiči v kontextu otázek partnerství, a jak toto vyjednávání informátoři reflektují. Podle informátorů se jejich vztah s rodiči proměňoval. Tvrdí, že jedním z cílů jejich rodičů sice je, aby jejich děti uzavřely manželství, ale že cesta k manželství je mnohdy spojena s vysokými nároky a očekáváními ze strany rodičů ohledně volby partnera. Mladí lidé reflektují, že zatímco ve svém partnerství hledí primárně na emocionální stránku partnera, jejich rodiče hledí na načasování partnerství, etnicitu, materiální zázemí a sociální status partnera. Konflikt podle nich nastává ve chvíli, kdy se střetávají jejich očekávání a očekávání rodičů. Ve většině případech informátoři reflektovali, že pro jejich rodiče je normou partner vietnamského původu a interetnické partnerství zavrhuje zejména kvůli odlišným zvykům či neschopnosti komunikace s partnerem a jeho rodinou. Informátoři tvrdí, že v okamžiku, kdy měli partnera, řešili tuto situaci převážně tajeáním svého partnerství před rodiči. Informátoři hovořili o tom, že na negativní reakce rodičů reagovali buď přizpůsobením se rodičům, kdy kontakt s partnerem ukončili nebo se rodičům o partnerovi svěřili. Prolomení mlčení reflektují jako klíčovou událost pro zlepšení jejich vztahů s rodiči. Jiní tuto situaci řešili např. rebelií, kdy nebrali ohledy na přání a očekávání svých rodičů a v tomto směru se vztah nesnažili napravit. V jednom případě ovšem informátor reflektoval svůj vztah s rodiči jako bezkonfliktní a podporující, co se týče jeho partnerství s Češkou, protože svou rodinu vnímal jako nepřiliš konzervativní a otevřenou. Nakonec informátoři zastávali názor, že prostorová distance byla nejlepší formou vyhnutí se konfliktu.

Při rozhovorech byla patrná absence tématu náboženské víry rodičů ve vztahu k partnerství. Lopatková a Formánková (2022) ve svém článku totiž uvádí, že do partnerství dětí rodič zasahuje také kvůli své náboženské víře a pověřivosti. V případě mých informátorů se ale náboženství zmiňovalo jen okrajově v rámci vyprávění o kulturních a náboženských praktikách, jako jsou pohřbívací rituály či uctívání svých předků v domácnosti formou oltáře.

Mladí lidé reflektují svůj vztah s rodiči v rámci dospívání z větší části jako složitý, striktní a neempatický. O tomto vztahu ale hovoří jako o dynamickém. Dle informátorů se jejich vztah s rodiči v dospělosti proměnil k lepšímu. Tuto proměnu dávají mladí lidé do smyslu s prostorovou a časovou distancí. Tvrdí, že poté co se od rodičů prostorově distancovali (odstěhovali se na vysoké školy), se s rodiči často nevidají, tudíž nedochází ke konfliktům. Zlepšení vztahů časovou distancí zas interpretují skrze to, že sami dospěli a našli více pochopení pro chování rodičů, které je specifické díky jejich migrační zkušenosti.

Použitá literatura a internetové zdroje

BECK-GERNSHEIM, Elisabeth, 2007. Transnational lives, transnational marriages: a review of the evidence from migrant communities in Europe. Online. *Global Networks*, roč. 7, č. 3, s. 271-288. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1471-0374.2007.00169.x>. [citováno 2024-4-28].

BROUČEK, Stanislav, 2003. *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. Online. Praha: Etnologický ústav AV ČR. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/-/2003-aktualni-problemy-adaptace-vietnamskeho-etnika-v-cr-etnologicky-ustav-av-cr->. [citováno 2023-12-31].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2024a. *R04 Cizinci v ČR podle státního občanství v letech 1994-2022 (k 31. 12.)*. Online. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu. [citováno 2024-4-13].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2024b. *Studenti vysokých škol v České republice (2001-2022)*. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/studenti-a-absolventi-vysokych-skol-v-ceske-republice-gr402tsw19>. [citováno 2024-4-28].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2023a. *Školy a školská zařízení 2022/23. Analytická část*. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/analyticka-cast-9uf1m2n9u2>. [citováno 2024-4-28].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2023b. *T02 Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2022*. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-v-cr-bez-azylantu>. [citováno 2024-4-28].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2023c. *T05 5 nejčastějších státních občanství cizinců podle regionu soudržnosti, kraje a okresu k 31. 12. 2022*. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-v-cr-bez-azylantu>. [citováno 2024-4-28].

ESPIRITU, Yen Le, 2009. Emotions, Sex, and Money. In: FONER, Nancy. *Across Generations: Immigrant Families in America*. Online. New York: NYU Press, s. 47-71. ISBN 978-0-8147-2770-6. Dostupné z: <https://web.p.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=5ed741b1-f119-4fb2-bb7f->

[f654c881524d%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=279031&db=e000xww](https://www.e000xww.com/f654c881524d%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=279031&db=e000xww). [citováno 2024-4-6].

FONER, Nancy, 2009. Introduction. In: FONER, Nancy. *Across Generations: Immigrant Families in America*. Online. New York: NYU Press, s. 1-20. ISBN 978-0-8147-2770-6. Dostupné z: [https://web.p.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=5ed741b1-f119-4fb2-bb7f-](https://web.p.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=5ed741b1-f119-4fb2-bb7f-f654c881524d%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=279031&db=e000xww)

[f654c881524d%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=279031&db=e000xww](https://web.p.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=5ed741b1-f119-4fb2-bb7f-f654c881524d%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=279031&db=e000xww). [citováno 2024-4-6].

FREIDINGEROVÁ, Tereza, 2014. *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. ISBN 978-80-7419-174-9.

FREIDINGEROVÁ, Tereza a Minh MAI, 2018. Občanská angažovanost druhé generace Vietnamců: nová vlna spolkové činnosti? In: ŠTĚDRONĚ Jakub a Radek NOVÁK. *Kamenné instituce národnostních menšin a role samospráv při jejich podpoře. Sborník příspěvků z konference konané v Praze dne 7. prosince 2017*. Online. Praha: Dům národnostních menšin, o. p. s., s. 93-109. ISBN 978-80-906147-2-7. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/338502954_Obcanska_angazovanost_druhe_generace_Vietnamcu_nova_vlna_spolkove_cinnosti. [citováno 2024-4-20].

FREIDINGEROVÁ, Tereza a Barbora NOVÁKOVÁ, 2021. Civic engagement and self-empowerment of second-generation Vietnamese in Czechia. Online. *Asian and Pacific Migration Journal*, roč. 30, č. 3, s. 312-337. DOI: <https://doi.org/10.1177/01171968211040573>. [citováno 2024-4-7].

GIGUÈRE, Benjamin, LALONDE, Richard a Evelina LOU, 2010. Living at the crossroads of cultural worlds: The experience of normative conflicts by second generation immigrant youth. Online. *Social and Personality Psychology Compass*, roč. 4, č. 1, s. 14-29. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2009.00228.x>. [citováno 2024-4-20].

HOFÍREK, Ondřej a Michal NEKORJAK. 2009. Vietnamští imigranti v českých velkoměstech – Integrace přistěhovalců z Vietnamu. In: RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert, HOFÍREK, Ondřej, LEONTIYEVA, Yana, NEČASOVÁ, Mirka et al. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, s. 161–197. ISBN 978-80-7419-023-0.

- JAWORSKA, Natalia a Glenda MACQUEEN, 2015. Adolescence as a unique developmental period. Online. *Journal of psychiatry & neuroscience*, roč. 40, č. 5, s. 291–293. DOI: <https://doi.org/10.1503/jpn.150268>. [citováno 2024-4-24].
- KOCOUREK, Jiří a Eva PECHOVÁ, 2006. Děti a rodina. In: ČERNÍK, Jan, IČO, Ján, KOCOUREK, Jiří, KOMERS, Petr, ŠIMEČKOVÁ, Šárka et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Online. Vyd. 1. Jinočany: H&H, s. 160-162. ISBN 80-7319-055-9. Dostupné z: https://sea-1.cz/media/2980/s_vietnamskymi_detmi.pdf. [citováno 2024-4-5].
- LAU, May, MARKHAM, Christine, LIN, Hua, FLORES, Glenn a CHACKO, Mariam R., 2009. Dating and sexual attitudes in Asian-American adolescents. Online. *Journal of Adolescent Research*, roč. 24, č. 1, s. 91–113. DOI: <https://doi.org/10.1177/0743558408328439>. [citováno 2024-4-20].
- LEVITT, Peggy, 2009. Roots and Routes: Understanding the Lives of the Second Generation Transnationally. Online. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, roč. 35, č. 7, s. 1225-1242. DOI: [10.1080/13691830903006309](https://doi.org/10.1080/13691830903006309). [citováno 2024-1-20].
- LOPATKOVÁ, Marta a Lenka FORMÁNKOVÁ, 2022. “Confessions of the Vietnamese” Facebook Page: The Intergenerational Conflict of Young Vietnamese Migrants in the Online Space in the Czech Republic. Online. *Český lid*, roč. 109, č. 1, s. 83–104. DOI: <https://doi.org/10.21104/CL.2022.1.04>. [citováno 2023-12-31].
- MARTÍNKOVÁ, Šárka, 2006. Česko-vietnamské vztahy. In: ČERNÍK, Jan, IČO, Ján, KOCOUREK, Jiří, KOMERS, Petr, ŠIMEČKOVÁ, Šárka et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Online. Vyd. 1. Jinočany: H&H, s. 84-93. ISBN 80-7319-055-9. Dostupné z: https://sea-1.cz/media/2980/s_vietnamskymi_detmi.pdf. [citováno 2024-4-23].
- MARTÍNKOVÁ, Šárka, 2010. *Vietnamská komunita v Praze*. Vyd. 1. Praha: Muzeum hlavního města Prahy. ISBN 978-80-85394-72-6.
- MORGENSTERNOVÁ, Monika, ŠULOVÁ Lenka a Lucie SHÖLL, 2011. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. ISBN 978-80-7357-678-3.

NGUYEN, Quynh, 2021. Break Time Exchanges: Social Construction of „Resting“ Spaces Among the Vietnamese-Czech Community in Sapa, in Prague. Online. *Lidé města*, roč. 23 č. 2, s. 221-251. DOI: <https://doi.org/10.14712/12128112.2370>. [citováno 2024-2-5]

NOVOTNÁ, Hedvika, 2019. Kvalitativní strategie výzkumu. In: NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, s. 257-287. ISBN 978-80-7571-052-9.

PHUNG, Thi Phuong Hien, 2006. Poznámky a komentáře k výchově a vzdělání ve Vietnamu – tradice a současnost. In: ČERNÍK, Jan, IČO, Ján, KOCOUREK, Jiří, KOMERS, Petr, ŠIMEČKOVÁ, Šárka et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Online. Vyd. 1. Jinočany: H&H, s. 130-142. ISBN 80-7319-055-9. Dostupné z: https://sea-1.cz/media/2980/s_vietnamskymi_detmi.pdf. [citováno 2024-4-23].

RYSST, Mari, 2016. „I Think of Myself as Norwegian, Although I Feel that I Am from Another Country.“ Children Constructing Ethnic Identity in Diverse Cultural Contexts in Oslo, Norway. In: SEEBERG, Marie Louise a Elżbieta M. GOŹDZIAK. *Contested Childhoods: Growing up in Migrancy*. Online. Berlin: Springer, s. 159-177. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-44610-3> [citováno 2024-5-1].

SEEBERG, Marie Louise a Elżbieta M. GOŹDZIAK, 2016. Contested Childhoods: Growing up in Migrancy. In: SEEBERG, Marie Louise a Elżbieta M. GOŹDZIAK. *Contested Childhoods: Growing up in Migrancy*. Online. Berlin: Springer, s. 1-19. DOI: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-44610-3>. [citováno 2024-4-14].

SOURALOVÁ, Adéla, 2014. Vzdělané dítě jako úspěšné naplnění migračního a rodičovského projektu? Vietnamské matky, jejich děti a vzdělanostní aspirace. Online. *Sociální studia*, roč. 11, č. 2, s. 75-97. DOI: <https://doi.org/10.5817/SOC2014-2-75>. [citováno 2024-4-10]. [citováno 2024-4-23].

SOURALOVÁ, Adéla, 2021. „My parents did everything for us but nothing with us“: Parenting and mothering in Vietnamese immigrant families in the Czech Republic. Online. *Asian and Pacific Migration Journal*, roč. 30, č. 1, s. 39-59. DOI: <https://doi.org/10.1177/0117196820981376>. [citováno 2024-4-10].

SVOBODOVÁ, Andrea a Eva JANSKÁ, 2016. Identity Development Among Youth of Vietnamese Descent in the Czech Republic. In: SEEBERG, Marie Louise a Elżbieta M.

GOŹDZIAK. *Contested Childhoods: Growing Up in Migrancy*. Online. Berlin: Springer, s. 121-137. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-44610-3>. [citováno 2024-1-27].

VASILJEV, Ivo, 1999. *Za dědictvím starých Vietů. Imigrace, adaptace, majorita*. Online. Praha: Etnologický ústav AV ČR. ISBN 80-85010-19-4. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:69f834d2-8b7d-437a-a7ed-4c9f60a4777f?page=uuid:f7accd7a-a280-4d2a-991e-6f48a4353fe1>. [citováno 2024-1-27].

VASILJEV, Ivo, 2006. Dynamika národních tradic a vlivů nového prostředí v životě vietnamské komunity v České republice. In: ČERNÍK, Jan, IČO, Ján, KOCOUREK, Jiří, KOMERS, Petr, ŠIMEČKOVÁ, Šárka et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Online. Vyd. 1. Jinočany: H&H, s. 121-129. ISBN 80-7319-055-9. Dostupné z: https://seal.cz/media/2980/s_vietnamskymi_detmi.pdf. [citováno 2024-4-23].

ZHOU, Min, 2009. Conflict, Coping and Reconciliation: Intergenerational Relations in Chinese Immigrant Families. In: FONER, Nancy. *Across Generations: Immigrant Families in America*. Online. New York: NYU Press, s. 21–46. ISBN 978-0-8147-2770-6. Dostupné z: <https://web.p.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=5ed741b1-f119-4fb2-bb7f-f654c881524d%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=279031&db=e000xww>. [citováno 2024-4-6].